תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי רידב״ז על תלמוד ירושלמי · סדר נזיקין

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי בבא קמא

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי בבא קמא

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-בבא-קמא/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 6
פרק ב 10
הלכה א 10
הלכה ב 13
הלכה ג 13
הלכה ד 15
הלכה ה 15
פרק ג 16
הלכה א 16
הלכה ב 18
הלכה ד 20
הלכה ט 20
הלכה יא 21
פרק ד 21
הלכה א 21
הלכה ד 24
הלכה ה 25
הלכה ו 27
פרק ה 28
הלכה א 28
הלכה ד 28
הלכה ו 28
הלכה ז 28
הלכה ח 29
פרק ו 29
הלכה א 29
הלכה ב 30
הלכה ד 31
פרק ז 32
הלכה א 32
הלכה ג 32
הלכה ד 34
הלכה ה 35
הלכה ז 35
פרק ח 35
הלכה ה 35
הלכה ח 36
פרק ט 37
הלכה א 37
הלכה ג 37
הלכה ה 37
פרק י 40
הלכה א 40

פרק א

הלכה א

רבי תנא הניח גחלת בר"ה כו' על הצלוחית משום בור. דקמ"ל דמצינו דהיזק מאש הוי תולדה דבור וע"כ בהצלוחית הוי תולדה דבור ותלוי בפלוגתא דר"י וחכמים אם חייב על נזקי כלים בבור. והשתא אזיל ומפרש כל התולדות תני בהמה שנכנסה לרשות היחיד והזיקה בין בידה כו' בגופה בעול שעליה ובעגלה שמושכת בה הוי הכל תולדה דרגל. תולדות השן וכו' ע"ז בעי רבי ירמי' דבתולדה דרגל לא תנינן אלא בגופה בשערה בכלים שעליה אבל הית' מהלכת ופלטה עשבים מהו ר"ל אם פלטה מפיה עשבים שאכלה והזיקה בהם אם הוי תולדה דרגל והוי כמו שהזיקה בעול שעלי' ובשליף שיש בה או לא הוי תולדה דרגל משום דרגל הזיקה מצוי ופליטת עשבים אינו מצוי:

א"ר יוסי מה אם הניח גחלת לר"ה עד מקום שהיא מתהלכת היא מזקת. פי' דהאי מימרא דר' יוסי הוא מילתא אחריתי דכן אמר ר' יוסי האי מימרא. ע"ז שאל הגמ' מאי כדון ר"ל לאיזה דבר אמרה ר' יוסי האי מימרא. ע"ז אמר ר"י בר"ב תיפתר במניח סכין סמוכה לר"ה והוי תולדה דבור מ"מ כשנתחלחל כל הגוף אפילו צד השני שלא נגע בסכין חייב משום תולדות אש ע"ז אמרה ר' יוסי ההיא מימרא מה אם המניח גחלת לר"ה מחייב עד מקום שהיא מתהלכת והיא מזקת. וע"כ נמצא דחייב בתולדות דבור משום תולדה דאש כמו דרבי תני לעיל בסמוך דחייב באש משום תולדה דבור כמו כן אמר ר' יוסי דחייב בתולדה דבור משום תולדה דאש דהא האי חיובא דסכין לא מצינו בבור דהא בבור נפל כולו לבור משא"כ בסכין לא נגע רק בצד אחד רק הולכת ומתחלחל בכולו כמו אש דדרכו לילך ולהזיק עד מקום שיש לו הכח לילך ולהזיק. ע"ז פליג ר"י בר"ב בשם ר' לוי וס"ל דאינו כן אלא חייב משום תולדה דבור דמצינו כה"ג בבור ג"כ. כגון בור מלא מים והבור הוי בור קטן פחות מי"ט שאין בו כדי להמית ואינו יכול לפול בו רק גדי קטן אבל המים נכנסו לאזנו ונתחלחל כולו פשיטא דחיובא הוי דבור. וה"נ כן בתקלה דסכין לא הוי חיובא דאש אלא חיובא דבור כדאיתא בבבלי דף נ"א ע"ב כל טפח דמיא כתרי דיבשה דמו והמים משוה לבור אף בלא י"ט והתם לא הוי חיובא דאש כן נראה לפענ"ד פירוש דהאי סוגיא בע"ה:

רבב"ח בשם ר"ש בר רבי יצחק אם לא נאמר שור הייתי למד שור מן הבור מה אם הבור כו' לא כ"ש אי מה הבור משלם נ"ש כו'. ר"ל א"כ הייתי אומר מה הבור משלם נ"ש אף השור משלם נ"ש. וכן הייתי אומר מה השור משלם ח"נ אף הבור משלם ח"נ ע"כ קשה כדמסיק אילו לא נאמר שור הייתי לומד שור מן הבור בתמי' או אילו לא נאמר בור הייתי

לומד בור מן השור בתמי' וא"כ קשה ולמה תנינתא הכא ר"ל למה תני לא הרי זה כהרי זה האם קשה להתנא באמת דניכתב חד ותיתי מאידך אלא דאית לי' מילין סגין ר"ל משום דבמקום דרצה ללמוד דבר אחד מדבר אחד שפיר ילפינן אבל כשצריך ללמוד מכמה דברים אי איפשר ללמוד משום דהוי ב' כתובי' הבא"כ ואין מלמדין ע"כ צריך להקדים מתחלה לא הר"ז כהר"ז וע"כ ילפינן מהצד השוה שביניהם ואז לא הוי ב' כתובים הבא"כ משום דתרווייהו צריכי כן הוא דרך התנא בכ"מ כשרצה ללמוד דבר אחד ממילין סגין אבל לא משום דבאמת קשה להתנא ל"ל תרוויהו. כן לא הרי מושב כהרי המשכב ולא הרי משכב כהרי מושב אם מושב בטפח יטמא יטמא משכב בד' טפחים ר"ל אילו ילמוד משכב ממושב האיך יטמא משכב בד' טפחים דווקא אם מושב יטמא בטפח בתמי' וכן אם יטמא משכב בד' טפחים האיך יטמא מושב בטפח אם ילמוד מושב ממשכב. ומסיק ואזיל ואילו לא נאמר משכב הייתי למד משכב ממושב בתמיה אילו לא נאמר מושב הייתי למד מושב ממשכב בתמיה ולמה תנינתא הכא דאית לתנויה סגין מילין דבעי למיסק התם ג"כ מהצד השוה שביניהן. כן לא פרשת נרות כו' אילו לא נאמר פרשת שילוח טמאים הייתי למד מפרשת נרות ולמה תנייתה הכא דאית לתנויה סגין מילין כן הצד השוה שביניהן שהן מיד ולדורות. וע"כ הקדים התנא ואמר לא הר"ז כהר"ז:

תני ר"י יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצא אדם שאין לו הנייה במותו והאש מלמדת על כולן שהוא חייב באונסין. אמר ר' יוסי הדא אמרה אדם שחבל בחבירו תחלה אע"פ שחזר ונעשה ניזק חייב דכתיב ומכה בהמה ישלמנה. פיסקא וכשהזיק חב המזיק וכו' אמר ר"ח מכה בהמה ישלמנה ישלם פחתה. כן הגי' בדפוס קראטשין ואמשטרדם והמפרשים ז"ל העמידו תיבת פיסקא לבתר חייב על האונסין ואח"כ פיסקא ואח"כ וכשהזיק חב המזיק ואח"כ אמר ר' יוסי הדא אמרה כו' חייב דכתיב ומכה בהמה ישלמנה אר"ח מכה בהמה כו'. כן כתב להגי' הפ"מ ז"ל ומהרא"פ זצ"ל. ופירושם אינו מובן לי. ונלפענ"ד דהגירס' הוא כמו באמשטרדם וקראטשין. וה"פ והאש מלמדת על כולן שהוא חייב באונסין כההיא דגרסינן בב"ק דף כג ע"א טמון באש היכי משכח"ל ופירש רש"י ז"ל ותוס' ז"ל. דהא אפילו אונס חייב באש כיון דהוי משום חציו וחציו הוי כגופו ואדם המזיק חייב באונס כברצון. וה"פ דהאש מלמדת על כולן שהוא חייב באונסין ר"ל דבהזיק בגופו אפילו שהי' אח"כ אונס מ"מ כיון דכחו היא חייב ע"ז. ע"ז אמר ר"י הדא אמרה אדם שחבל בחבירו תחלה אע"פ שחזר ונעשה ניזק חייב ר"ל אם חבל הוא תחלה לחברו וע"י היסורין חבל חבירו אותו כדכתב הרא"ש ז"ל ומובא בנימוק"י ז"ל דף ל"ג דווקא בשני אנשים שחבלו זא"ז בב"א אבל כשחבל אחד לחבירו

תחלה ואח"כ חבל חבירו אותו ע"י חימום יסורין כמו בשאינה יכולה להציל ע"י דבר אחר. פטור השני וחייב הראשון. ואע"ג דגבי אדם לא שייך כל המשנה ובא אחר ושנה בו. מ"מ פטור עיי"ש באורך. והטעם מפורש בירושלמי הכא דהגם דלכאורה חייב גם השני דאע"פ שחבלה שלו הוא באונס מ"מ אדם חייב ואפילו בשוגג ובאונס מ"מ פטור השני וחייב הראשון משום דהחבלה דהשני דמחמת אונס היא בא הכל מכוחו של ראשון. וילפינן מאשו דמשום חציו היא וחייב על האונס דרוב פעמים נזק של אש נתערב בו היזיק באונסין מ"מ חייב דחציו שלו היא והאונס גופיה הוא בא מכחו הילכך הגם דאונס בנזקין פטור מ"מ באשו דהוא מכחו וכגופו הוא חייב באונס ג"כ הילכך החבלה דשני דבאונס היא הגם דאדם חייב באונס ג"כ מ"מ השני פטור משום דהיא בא מכחו של ראשון וחשיב כוחו כגופו של ראשון וחבל א"ע אח"כ. ואח"כ גרסינן פיסקא וכשהזיק חב המזיק דכתיב מכה בהמה ישלמנה ומפרש אר"ח מכה בהמה ישלמנה ישלם פחתה פי' כההיא דגרסינן במס' ב"ק דף י' ע"ב חבתי בתשלומי נזקו בנזקו לא קתני אלא בתשלומי נזקו תנינא להא דת"ר תשלומי נזקו מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה ומדייק בבבלי כן מהמשנה השניה ובירושלמי מדייק ממשנה הראשונה. כשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק ולא קתני חב בנזק ויליף לה הגמ' מקרא דמכה בהמה ישלמנה וכדפריש לה ר"ח וכן היא בבבלי ושם יליף לה מן הקרא ההוא:

הלכה ב

תני ר"ח זה השור והבור והאש לא תנא בניחותא כמו שמבואר בתוס' הרי"ד בשיטת הבבלי עיי' בתוס' הרי"ד ותבין. היטב והכי נמי כן דמשום דבמתניתין תני הכשרתי את נזקו ומיירי מהכשר נזקין דהיא נזקי ממון ואילו אשו הוי נזקו גופו דאשו משום חציו: א"ר ירמיה האש להכשר נזקי' דהוי אשו משום ממונו ג"כ כן אמר ר' ירמי' סתם ולא נתפרש לאיזה ענין קאמר ע"ז שאל ר' יוסי ואין כיני ר"ל אם תפרש [ולשון הירושלמי היא בכ"מ אין כיני ר"ל אם כן היא] דהאש להכשר נזקי' דאמר ר' ירמיה הוא לענין זה דמקבל עליה ההתרייה בדעת זו ולוקה פי' דאם חובל והזיק לחבירו באשו אם אשו לא הוי רק משום חציו לבד הוי חובל בחבירו וגבי חובל בחבירו בפירוש רבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין ולא למלקות. כדאיתא במס' כתובות דף לב ע"ב ובפירוש רבתה תורה דמלקות דהוי בחובל נפטר ע"י תשלומין והנ"מ בחובל לבד א"נ אי אשו הי' משום חציו לבד. אבל כשהיו אשו משום ממונו ג"כ [כדאיתא בש"ס דילן דף כג ע"א מאן דאית לי' משום חציו אית לי' נמי משום ממונו] ונמצא דהוי החבלה ע"י שנים ע"י גופו וע"י ממונו. ונמצא דהתשלומין הוא משום הממון וע"כ מקבל התרייה למלקות בשביל נזקי גופו

דהא ל"ל דפוטר המלקות שבגופו ע"י התשלומין דהא התשלומין הוא בשביל הממון. או דילמא דהוי כמו כל חובל בחבירו דריבתה התורה לתשלומין. זו שאלת ר' יוסי. ע"ז מסיק הגמ' מאי כדון האש להכשר נזקיו מקבל עליו נזק צער ריפוי שבת ובושת ר"ל לא דמקבל עליו בשביל הכשר נזקין שיש בו מלקות עבור נזקי גופו. ז"א אלא דע"י הכשר נזקי' מקבל עבור נזקי גופו החמשה דברים דאף בושת נמי משלם. הגם דבנפל מן הגג ברוח מצויה חייב בד' דברים ופטור על הבושת מ"מ באשו כיון דהוי משום חציו ומשום ממונו חשוב על הממונו פושע ועוד מזיק בגופו. וע"כ חמור מנפל מן הגג ברוח מצויה. ושיטת רש"י ז"ל בדף כג דגם באשו פטור מן הבושת דהוי כמו נפל מן הגג ברוח מצוי' דהוי רק פושע ולא מזיק גמיר. אבל שיטת הרמב"ם ז"ל והרא"ש והטור ז"ל דבאשו חמור מנפל מן הגג כדכתב הסמ"ע ז"ל סי' תי"ח ס"ק כ"ג דבנפל מן הגג והזיק מחשב לאונס טפי אף שהי' ברוח מצויה מהדליק אש ויצא והזיק לאדם עכ"ל ז"ל והוא דאש חמור משום דאית בי' תרתי נזקי. ממונו ונזקי גופו וע"כ חוב השמירה עליו יותר פשיעה גמורה דחשוב כמזיק גמור דפשיעה דבא ע"י אונס כמו אבידה דהוי פשיעה והוי רק קרובה לפשיעה דע"י הפשיעה נעשה האונס משא"כ בפושע גמור לא חשוב האונס כלל לגבי הפשיעה והוי פושע גמור. וע"כ בנפל מן הגג מחשב האונס טפי לנגד מדליק אש ויצא והזיק לאדם. ומכאן יצא להרמב"ם ז"ל מקור גמור דבאשו חייב אף בכל החמשה דברים אף בבושת משום דחמור היזקא דאש מנפל מן הגג משום דאית ביה תרתי נזקי גופו ונזקי ממונו. וע"ז קאמר ר' ירמי' דבאש איכא הכשר נזקין ג"כ לענין שע"י כך חייב בכל החמשה דברים. וז"ב בע"ה:

חפר בור עשרה טפחים ובא אחר וסיידו וכיירו שניהן חייבין. ובבבלי דף נ"א. ובתוספתא גרסינן דאחרון חייב ופריך הגמ' מפני שסיידו האחרון חייב בתמי' ומשני בשאמר לו סוד את הבית הזה וקנה אותו ר"ל דבדרך קנין אם אמר לו סוד את הבית הזה בשמכר לו בית והסיד קנה אותו. ודמר ר"א בשם ר"א שמירת נזקין כשמירת קנינין פי' כיון דבמכירה קנה בהכי באותו מעשה חייב בשמירת נזקין נמי ע"י אותו מעשה וקם ברשותי' לענין שמירת נזקיו:

נכסין שאין בהם מעילה דתני נכסין הללו ניקנין עם נכסים שיש בהם מעילה ר"ל דמביא ראי' דקק"ל ממון בעלים היא מהא דתני נכסין הללו נקנין עם נכסים שיש בהם מעילה פי' דהברייתא מפרש העצה האיך יוכל הקדש זה של ק"ק להתחלל דרך מכירה דהא גזה"כ הוא דהקדש מתחלל בב' אופנים בין בדרך מקח בין בדרך חילול [עיין ברש"י ז"ל במס' סוכה דף מ' ע"ב] והאיך יתחלל קק"ל דרך מקח הא אין לגבוה. ממון דהא

הוי ממון הדיוט. ולא שייך קנין ומקח מגבוה בקק"ל דהא הוי כמו ט"ה או דבר שאין בו ממש דאינו יכול למכור. ואי דיקנה אצל הבעלים ז"א דאצל הבעלים לא מצי לחלל דרך מקח דהא יהי' רק ראובן במקום שמעון דמתחלה היה של שמעון. ועכשיו דקונה אותו הוי ראובן במקום שמעון דהא אין לשמעון רק זכות האכילה דמצי לממכר אבל באמת כיון דעולה על המזבח הוי קדשי מזבח ואין בכח הבעלים למכיר קדשי מזבח דהוי ברשות הגבוה ואין דמי לקדשי הגבול דהוי החילול ברשות הבעלים אפילו למ"ד מע"ש ממון גבוה הוא. משא"כ קדשי מזבח הוי ברשות הגבוה. והא דמצי לקדש בהן אשה היא דמקדש בזכות אכילה שיש בה ותאכל היא במקומי אבל לאפוקי מרשות גבוה זה אינו יכולין הבעלים ע"כ לא מצי לחלל בדרך מקח רק בלקח מן הגיזבר וכיון דהוי ממון בעלים האיך קונה מרשות גבוה דבר שאינו ממון. מ"מ נקנה עם האימורין דהוי נכסים שיש בהם מעילה דהוי כולו לגבוה והוי ממון גבוה אפילו מחיים כדאיתא בריטב"א ז"ל במס' קידושין דף נ"ב ע"ב עיי"ש. והיינו דקאמר נכסין הללו במה הם נקנין מרשות הגבוה נקנין ביחד עם נכסים שיש בהם מעילה דהיא האימורין. ולא מיבעיא להפוסקים ז"ל דהמוכר לחבירו דבר שאין בו ממש עם דבר שיש בו ממש קנה. וכן ט"ה שאינו ממון עם דבר שיש בו ממון קנה וע"כ יוצא מרשות הגבוה לרשות הדיוט אפילו חלק הבעלים ע"י חלק הגבוה שיש בו ואפילו להפוסקים ז"ל דלא קנה עיין חו"מ סי' ר"ג זה דווקא בשני דברים בב' מקחים משא"כ במקח אחד שאין דרכו לקנות חציין כדאיתא בירושלמי במס' קידושין פ"ב ה"א מודה ראב"י במקח שאין דרכו לקנות חציין כגין פרה וטלית עיי"ש דאף דהחצי השני לא חל הקנין מ"מ נקנה ע"י קנין של החצי דמהני בי' קנין כיון דאי אפשר לקנות זבל"ז. וא"כ ה"נ כיון דאי אפשר למכור האימורין על הקרבת אימורין בלא בשר כל הפרה. ע"כ ע"י קנין של חלק הגבוה נקנה גם חלק הבעלים להוציאו מרשות הגבוה. ואין להקשות הא יש קנין לנכסים הללו בלא"ה מרשות גבוה דהגיזבר ימכור אותו מרשותו של גבוה. ואי דהממון הוי ממון בעלים ימכרו שניהם ביחד הגיזבר והבעלים או הזכיה מטעם שליחות ויזכה עבור הבעלים והוי קנין אחד. ולמ"ד דדברים שיש בו ממש עם דבר שאין בו ממש מהני לא צריך כלל לנכסים שיש בהם מעילה ויש קנין מרשות הגבוה ע"י קנין ממון הדיוט. ז"א דהממון בעלים הקנין הוא ע"י משיכה ומרשות הגבוה הוא בכסף עיי' במס' קדושין דף נ"ד דלמ"ד מע"ש ממון הדיוט לא קני רק במשיכה. וא"כ אינו בקנין א' ולא שייך למימר דקנה בקנין א' דמיגו דמהני לזה מהני לזה ע"כ כל הקנין דקק"ל מרשות גביה הוא אך ע"י נכסי' שיש בהם מעילה וע"י קנין זה נתחלל ויוצא מרשות גבוה לרשות הדיוט. וממין של הבעלים קונה

באמת ע"י משיכת הפרה אלמא דמוכח דהוי ממון בעלים ע"ז מסיק אמר רב יהודא א"ש דר' יוסי הגלילי היא:

ר"ה אמר אחד קדשים כשירין וא' קדשים פסולין קדשים שחייב באחריותן אפילו הן לד' קורא אני בהן בעמיתו וכחש. ר"ל דקמ"ל ר"ה דלא מיבעיא קדשים כשירים דעולה לשם בעלים דאיתא במס' ב"ק דף עו ע"א מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן משום דעולה לשם בעלים בקדשים הללו בודאי שייך בהם עמיתי אלא אפילו בקדשים פסולין דנפדו במעות והן לד' לבדו ואין עולים הן על כפרת הבעלים מ"מ כיון דהוקדש באחריות קורא אני עליהן בעמיתו וכחש:

ולא מנכסי הפקר חוץ מרשות המיוחדת למזיק שהוא פטור נוהגין הן ברשות הניזק והמזיק פי' דע"פ גיר' הירושלמי במתניתין ורשות הניזק והמזיק בתשלומין ולא גרסינן כמו גי' הש"ס דילן במתניתין כשהזיק אב המזיק בתשלומין וא"כ ע"כ דלא קאי ורשות הניזק והמזיק אלמעלה. אחוץ מרשות המיוחדת למזיק דפטור ורשות הניזק והמזיק נמי פטור כדא' בש"ס דילן דהא מסיים לרשות הניזק והמזיק בתשלומין. אלא ע"כ כר"ח אמר אבימי בש"ס דילן דה"ק חוץ מרשות המיוחדת למזיק אבל רשות הניזק והמזיק בתשלומין וע"ז קאמר חוץ מרשות המיוחדת למזיק. נוהגין הן ברשות הניזק והמזיק ר"ל דמפרש להמתניתין דברשות המיוחדת למזיק פטור אבל נוהגין הן ברשות הניזק והמזיק. ע"ז אמר ר' ירמי' שאילו תני חוץ מרשות המיוחדת למזיק ושתק ולא הי' מסיים רשות הניזק והמזיק בתשלומין ממילא הינו יודעין שחייב ברשות הניזק והמזיק דהא מוציא רק חוץ רשות המיוחדת למזיק משמע דבכ"מ חייב בין רשות השותפין בין רשות שאינה של שניהן. ולמה מסיק רשות הניזק והמזיק בתשלומין דנוהגין ברשות הניזק והמזיק. אלא זה שו"ח השואל נושא שכר והשוכר כדאיתא בש"ס דילן דקמ"ל דבשו"ח והשואל דהוי רשות הניזק והמזיק הוי בתשלומין בדאזקי' תורא דמשאיל לתורא דשואל בשלא קבל שמירת נזקיו אמרינן דלא קבל שמירת נזקיו אפילו על תורא דידי' כדאיתא בתוס' ז"ל כ"ז היא סברת ר' ירמי' אבל ר' יוסי פליג עליה וס"ל דרשות הניזק והמזיק בתשלומין איצטריך ואורי לן דדויקא רשות הניזק והמזיק משא"כ חצר שאינה של שניהן דבזה פטור והכונה חצר שאינה של שניהם הוא דהוי חצר של אחר:

אית תניי תנא חצר כו' וחצר שאינה לשניהן ר"ל אלא של אחר פטורה. ואית תניי תני אפילו חצר שאינה לשניהן ר"ל אלא של אחר חייבת כדמסיק דזה דרש מיטב שדהו דמשמע דצריך להיות דווקא דניזק. וזה דרש שדה אחר דמשמע דאתא רק לאפוקי ר"ה והשדה צריך להיות של בעלים אפילו אחר כל שהוא:

ר' יוסי בשם ר' יוחנן חצר השותפין חייבת. ולכאורה קשה מאי אתא לאשמועינן הלא מתניתין דידן היא דמפורש רשות הניזק והמזיק בתשלומין. ולשיטת הירושלמי לגירסת המשנה אין שום פירוש אחר אלא דרשות הניזק והמזיק בתשלומין דהא לפי הגירסא הזאת אי אפשר לפרש המשנה כר"א בש"ס דילן ואלא ע"כ כר"ת אמר אבימי כנזכר לעיל בדברינו. ע"ז אתא ר' יוסי ומפרש כדמסיק אמר ר' יוסי אנא דאייתיתה ר"ל אני שהבאתי המימרא בשם ר' יוחנן. אייתיתה מלשון אתא ואייתי מתניתא בידי'. הגם דמתניתן הוא אלא משום הדא דתני ר"ה ארבעה כללות כו' כ"מ שיש רשות למזיק ולניזק כגון פונדקי וחצר השותפין וכיוצא בהן. על השן ועל הרגל פטורה כו' וע"כ מתניתא פליגי אהדדי [כדאיתא בש"ס דילן] וע"כ אייתיתה להא דר' יוחנן דפסק כההיא משנה דידן דחייבת על השן ועל הרגל. ומסיק הכל מודין בשאין רשות לא לזה ולא לזה כגון בקעה ור"ה דפטור על השן ועל הרגל. והא דנחלקו לעיל ברשות שאינה לשניהן הוא דווקא דהוי של אחר וקרינן ביה שדה אחר מ"מ כדלעיל משא"כ בקעה ורשות הרבים:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ב

הלכה א

ואין דרכה להתיז צרורות. פי' דמקשה על לשון המשנה דנקט כיצד הרגל מועדת לשבר בדרך הילוכה ומדייק דרך הילוכה. וכן הבהמה מועדת להלך כדרכה והוא ג"כ הכונה בדרך הילוכה. ומסיים בהסיפא אבל אם היתה מבעטת דהיא שלא כדרכה. וכן אם הי' צרורות מנתזין הוי ח"נ משמע מזה דהחילוק מהרישא לסיפא דברישא הוי כדרכה ובסיפא הוי שלא כדרכה לפיכך הוי בצרורות ח"נ. וע"ז פריך ואין כדרכה להתיז צרורות בתמיה. ע"ז משני ר"א דלעולם הוי כדרכה והא דמדייק התנא בתיבת בדרך הילוכה דשלא בדרך הילוכה הגם דהוי ג"כ אורחה והוי רגל מ"מ כיון דאינה יכולה להזיק בדרך הילוכה אלא ע"י התזה מרחוק מלמטה למעלה וכגון דהכלי הי' בידי אדם והוי כמו בקופצת דאיתא בבבלי דף כ' דכיון דאינה יכולה להזיק דרך הילוכה אלא ע"י קפיצה הוי הכלי דביד האדם כחצר הניזק כדאיתא בהרא"ש ז"ל עיי"ש היטב דבאוכלת כדרכה הוי אורחה לענין שאין לו רשות להניח שם פירות בר"ה אבל ע"י קפיצה הגם דהוי ג"כ אירחי' דאורחי' לסרוכי ולמיסק ולא הוי קרן אלא רגל מ"מ לענין זה חשוב לאו אורחה לענין שיש לו רשות להחזיק פירות או כלי בידו והוי כחצר הניזק עיי"ש היטב ותמצא כן. וכן בירושלמי לקמן ה"ד קרי להאוכלת מן הקופה בקפיצה קרי לה שינוי

דהוי לענין זה לאו אורחה אבל לענין שם הנזקין נקרא שן ממש ולא הוי משונה דתהוי תולדה דקרן וכן איתא שם מפורש עיי"ש ועי' בשטמ"ק דף כ' ע"א ע"כ קמ"ל התנא דבצרורות חשוב לאו אורחה לענין כשהכלי ביד האדם משום דאז אינה יכולה להזיק דרך הילוכה אלא ע"י התזה וקפיצה וחשוב לענין זה לאו אורחה והוי חצר הניזק כיון דיש לו רשות לאחוז בידו וחייב משא"כ בר"ה דיכולה להזיק בלא צרורות. לא חשיב הנחה בר"ה רשותו שיהא חצר הניזק כדמסיק אבל אם הי' מונח בר"ה הואיל וזה מונח ברשות וזו מהלכת ברשות פטור משום דכיון דזה מהלכת ברשות ממילא אין לו רשות להניח שם לעכב הילוכה ע"ז מסיק רבה ב"מ ב' דרכים. פי' בר"ה דיש בה ב' דרכים אחת יש בה עשבים וצרורות. ואחת אין בה עשבים וצרורות. והכלי מונח ע"ג חלק של עשבים וצרורות והניחה את שאין בה עשבים והלכה בזו שיש בה עשבים וצרורות אע"פ שהיא מונח בר"ה כדאמר לעיל הואיל בר"ה מונח ברשות. אך דכיון דרשות ההילוך דזו מבטל להרשות שלו שע"י רשות ההילוך אין לו רשות להניח והי' ס"ד אמינא כיון דיש לפניו דרך הילוך בלא עשבים ממילא שפיר קם לי' רשותי' של זה להניח כליו על גבי החלק של עשבים וצרורות והוי כמו במונח ע"ג איצטבא דבר"ה דכתב הרשב"א ז"ל דהוי כמונח ברשות ואין ההילוך של זה מבטל הרשות. זה דווקא גבי אצטבא דאין לה כח לאכול רק דווקא ע"י קפיצה לסרוכי ולמיסק כדכתב הרשב"א ז"ל דינא דאיצטבא בקפיצה. וע"כ חשוב לענין זה לאו אורחי' וחשוב חצר הניזק דחשוב יש לו רשות. אבל כשמהלכת כדרכה על חלק הר"ה של עשבים וצרורות והזיקה הכלים שמונח שם חשוב שפיר ר"ה דמשום דרשות ההילוך מבטל הרשות של זה של הנחה ופטור:

ר"א אומר כל דבר שהוא חוץ לגופה ר"ל צרורות לא חילקו בו חכמים בין רשות היחיד לרשות הרבים לחצי כופר פי' דסבירא ליה כההיא קס"ד בבבלי דף יט ע"א דצרורות חייב בר"ה וכדאיתא שם בשם ר' יוחנן אין חצי נזק חילוק בין רשות היחיד לרשות הרבים. ור"א ס"ל להלכה כן דבצרורות אין שום חילוק בין רה"י לרה"ר ואין שום חילוק בענין כופר לחלק בין כופר שלם לחצי כופר משום דסבירא ליה דבצרורות לא שייך תמות ומועדת כמו דמבואר בסמוך ולא שייך בצרורות פטורא דתם פטור מח"נ:

מהו שתקבל העדאה בדבר שהוא חוץ לגופה. ר"ל דמבעיא לי' אם יש העדאה לצרורות וקרי צרורות חוץ לגופה משום דבמזקת בדבר אחר דרך הילוכה כמו באוכף ועגלה מושכת בקרון נקרא רגל כדכתב הרא"ש ז"ל בדף י"ט גבי דליל דכל המחובר לגופה כגופה דמי עיי"ש וע"כ נקרא צרורות דבר שהוא חוץ לגופה כמו דמבעיא רבא בבבלי דף יח ע"ב לקרן מדמינן לי' א"ד תולדה דרגל הוא ופירש"י ז"ל אם דמי לקרן כיון דמשלם ח"נ

כקרן דמי א"ד כיון דתולדה דרגל היא דהא אורחי' אין להם העדאה דהא מזימנא קמייתא איעד ליה ואפ"ה אינו משלם אלא ח"נ עכ"ל ז"ל. ונחלקו בזה ר"ז ור"א דר"ז אמר מקבלת וממילא לפ"ז בזימנא קמייתא נקרא תם. אבל ר"א ס"ל דאינה מקבלת ממילא ס"ל לפ"ז דבפעם הראשון הוי מועד והוי מועד מתחילתו אלא גזה"כ הוא דחיובא דידי' הוא ח"נ ולא שייך גבי' תמות ומועדת ע"ז קאמר ר"ז מתניתא פליגי עלוי ר"ל דהמתניתא פליג עלי דכיון דאנא ס"ל דמקבלת העדאה ולפ"ז בזימנא קמייתא הוי תם א"כ קשה ממתניתא שור שנתחכך בכותל ונפל על האדם חייב בכופר ופטור ממיתה כן היא תוספתא מפורשת ושם בתוספתא כל הנך בבות דמתניתין דף מ"ד שור שהי' מתחכך בכותל ונפל על האדם נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם לעכו"ם והרג ישראל לנפלים והרג בן קיימא פטור ממיתה וחייב בכופר וא"כ קשה עלי מהברייתא הזאת דבשלמא הנך בבי כולהו ניחא משכח"ל דהוי מועד לזה ומ"מ הוי שלא בכונה אבל גבי שור שהי' מתחכך בכותל ונפל על האדם לא משכח"ל דאת יעד לזה דא"כ הוי בכונה כדאיתא מפורש בדף מ"ד בגמ' [ועיין בפירש"י ז"ל ובמהר"ם ז"ל ע"כ פריך הגמ' והא תם היא על שהי' מתחכך בכותל ונפל על האדם עיי"ש] וע"כ תם היא וקשה וכי יש כופר בתם בתמי' אלא ודאי כר"א דס"ל דצרורות אינו מקבלת העדאה וע"כ דהוי מועד מתחלתו רק חייבא דידי' הוא חצי תשלומין מגזה"כ. וע"כ ניחא דמשלם כופר שלו משום דהוי מועד מתחלתו אבל לדידי דס"ל דמקבלת העדאה וע"כ דתם היא ע"ז קשה וכי יש כופר בתם ואין לאוקמי כשנתיעד על צרורות ז"א דא"כ הוי בכונה ולמה פטור ממיתה ע"ז מסיק הגמ' ואפילו לר"א לית היא פליגי בתמי' ולמה פטור ממיתה בשהועדה להיות מפלת את הכתלים פי' דהא בהברייתא איכא כמה בבות ובבבא מתכוין להרוג את הבהמה ולהרוג את העכו"ם ולנפלים ומיירי ע"כ בשנעשה ג' פעמים ואיתיעד ע"ז ג' פעמים וע"כ בדינא דבבא דרישא איתא האי דינא ג"כ בהאי גוונא כדכתב המהר"ם ז"ל וא"כ קשה על הברייתא האיך פסיק ותני להנך כולהו בבא באם אפילו עשה כן ג' פעמים דפטור ממיתה וחייב בכופר הא בשהועדה להיות מפלת את הכתלי' האיך פטורה ממיתה הא בשור שנתחכך בכותל אם בג' פעמים הוי בכונה כדפרש"י ז"ל וע"כ כל הנך בבא משכח"ל בחד גוונא ג"כ וא"כ אפילו לר"א קשיא ג"כ הברייתא דהא תינח בשור שנתחכך בתם אבל האיך משכח"ל בשהועד להיות מפלת הכתלים שיהא פטור ממיתה וע"כ בשהועד נמי משכח"ל. וע"כ דבדינא דברייתא הוי בג' פעמים ג"כ. ע"ז משני כשהפילה את הכותל לא הי' אדם שם. ובש"ס דילן משני לבתר דנפל קמתחכיך בי' ונחלקו בבבלי וירושלמי בכופר בצרורות:

הלכה ב

ר"ה אמר בשנקשר מאיליו אבל אם קשרו הוא משלם נ"ש. פירש דבנקשר מאיליו פטור מנזק שלם וחייב בחצי נזק ומיירי בדאדי אדוי דהוי צרורות כדאיתא בש"ס דילן. ואבל אם קשרו הוא והדליל הוי בור דכל תקלה בור הוא והוי הדליל בור כדאיתא בש"ס דילן ע"כ. משלם נ"ש ולפ"ז ע"כ הא דתנינן במתניתין הי' דליל קשור ברגליו משלם חצי נזק וכן מהדס ע"ז מסיק הברייתא לסיוע לזה תרנגולין שהידסו את העיסה וכו' משלם נ"ש הידסו עפר ע"ג עיסה כו' משלם ח"נ אלמא דהידוס דמתניתן הוא עפר ע"ג פירות דהוי צרורות וכן דליל הוא ג"כ צרורות היו מחטטין בחבל הוא סיומא דברייתא. ע"ז פריך על הא דר"פ ואינו כעושה בור במקום אחד ומזיק במקום אחר. פי' דלמה חייב בקשרו היא נ"ש משום דהוי בור הא לא נתקל אדם בבורו דהא הוא קשר במקום הזה וההיזק הי' במקום אחר והוא נעשה במקום אחר ע"י התרנגול. וא"כ סוף סוף צרורות נינהו דהא בבורו לא נתקל שום אדם רק התרנגול הזיקו ע"י צרורות וא"כ סוף סוף אינו צריך לשלם רק ח"נ מצד צרורות דהא לא שייך לחייבו על הדליל מתורת בור דהא לא נתקל בהבור רק ע"י שנזרק עליו ע"י צרורות במקום אחר ונמצא דחיובו הוא רק מצד הצרורות דהתרנגול והוי חיובא דשור ולא חיובא דבור. וע"ז משני אמר ר' יוסי בר"ב מכיון שאין דרכו ליפול אלא באותו הבור כמי שהיא בורו פי' דלא הוי כמו בנקשר ב' מזיקים שור ובור דהיא תרנגול ודליל ז"א אלא כיון דקשור התרנגול בהבור אז אין דרכו לפול אלא באותו הבור. ר"ל דכיון דהרגלים של התרנגול מסובכים ומקושרים בהדליל ואין דרכו של התרנגול להזיק ברגליו. בלא הדליל ולאו אורחי' להיות נתקל ע"י התרנגול לבד בלא הדליל ואלא ע"י הדליל ונמצא דכל כחו דהתרנגול הוא רק ע"י הדליל והוי כמו שהוא בור ר"ל הוי התרנגול כמי שהוא בור ולא הוי כמו ב' מזיקים קשורים זב"ז שור ובור ז"א דהא בקשור הדליל בתרנגול ולאו אורחי' דתרנגול להזיק אלא ע"י הבור ונפקע חיובא דשורו מתרנגול והוי בו רק כחו דבור והוי כבור גדול. ונמצא דהוי הוא התרנגול ענמו כמו שהוא בורו ולא שורו ואפילו דהנזק בא ע"י התרנגול מ"מ הוי כמו בורו ע"כ חייב נ"ש כמו בור אבל אם קשרו אדם אחר אינו חייב הקושר אלא בעל התרנגול דהי' לו לשמור התרנגול שלו שלא יזיק בכח הבור שקשור לו עיי' בתוס' ותבין יותר:

הלכה ג

רשב"ל אמר על הראשונה הושבה. העיקר כגי' המהרא"פ ז"ל דגרסינן איפכא רשב"ל אמר על כולה ר"י אמר על הראשונה הושבה וכ"כ בגליון הש"ס וגיר' זו מוכרח היא. ע"ז קאמר הגמ' מחלפה שיטתיה דרשב"ל. תמן אמר. רשב"ל בשם ר"ה עמדה ואכלה

מפירות הצבורין חייבת. וכא הוא אמר הכין פי' דהנה הרא"ש ז"ל כתב בדף כ' ע"א בקופצת דהוי נמי אורחא וחייב נ"ש דלא הוי תולדה דקרן אלא שן דלא הוי תולדה דקרן בשינוי אלא בשינוי טבעית כגון לאכול כסותו או כלים. אבל קפיצה בר"ה לא הוי שינוי טבעית אלא שינוי מקום דבר"ה הוי השינוי שעמדה ואכלה או קפצה כדאיתא בשטמ"ק ז"ל. וע"כ קרא הירושלמי בה' ד' קפיצה שינוי וחייב נ"ש ומפרש בשטמ"ק דהשינוי הוא לא שינוי טבעית ע"כ חייב נ"ש משום דהוי שן ומ"מ חייב בר"ה דלענין פטורה דר"ה חייב במשנה אפילו לא בשינוי טבעית אלא שינוי מקום דכל עיקר דפטיר בר"ה שן ורגל הוא משום דהבהמה הולכת כדרכה ובעל הפירות שהניח את הפירות בר"ה היא משנה דהניח פירותיו בר"ה שלא ברשות והו"ל לאסוקי אדעתי' דתבוא בהמה ותאכל בהילוך כדרכה אבל אם הבהמה משנה ג"כ בהמקום אכילתה שלא כאורחי' לאכול בר"ה בעמידה או בקפיצה אין רשות הרבים פוטרה משום דאז יש לו לבעל הפירות רשות להניח פירותיו בר"ה ולא הוי לס"ד דילמא תשנה הבהמה ותאכלנו. וע"כ פריך על רשב"ל דהאיך ס"ל דבר"ה פטורה אפילו על הסיפא באכלה כסות או כלים דהוי קרן משום דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור ז"א דהא קאמר בשם ר"ה אפילו בשן כששינה חייב ולא מיפטר משום השינוי דבעל הפירות משום דלא הוי לבעל הפירות לסלקא אדעתיה דהבהמה תשנה ותאכלם ולא אמרינן כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור. ע"ז מתרץ דכאן בשם ריב"ל והכא בשם גרמי' וע"ז מסיק טעמא דרשב"ל הוא משום דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור וע"ז קאמר מילתי' דרשב"ל אמר בעטה מהלכת ברבוצה פטור דבעטה הוי שינוי והוי קרן מ"מ פטורה ברבוצה משום דכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור. אבל מילתי' דר"י אמרה דחייב. ע"ז שאל לא סוף דבר ר"ל לאו דווקא בבעטה מהלכת ברבוצה אלא אפילו רבוצה במהלכת או מהלכת במהלכת כפי' הנו"י ז"ל דשאל דאולי אימתי הוי ביעוט שינוי רק כמו דתנינן במתניתין היתה מבעטת וכו' ושברו את הכלים אבל בבהמה על בהמה אורחי' היא לבעוט. כההיא דבש"ס דילן בעי ר' ירמי' היתה מהלכת במקום שאי אפשר אלא ע"כ מנתזת כו' ע"ז מסיק דלא אמר רשב"ל אלא מהלכת ברבוצה אבל בעטה מהלכת במהלכת הוי קרן דאפילו בהמה על בהמה הוי נמי ביעוט קרן ע"ז מסיק תני רב הושעיה פטורה משום דס"ל דאין זה קרן ברשות הרבים:

רב אמר עמדה ואכלה מפירות הציבורין פטור [וכ"כ המהרא"פ ז"ל ופשוט ומוכרח הוא דמסיק לקמן דאילפא ס"ל דחייב מכלל דרב ס"ל דפטור] דס"ל אע"פ דעמדה הוי שינוי מ"מ כיון דלא הוי שינוי טבעית אלא שינוי מקום והוי שן ע"כ פטורה בר"ה. ועמדה

ואכלה מפירות הציבורין בר"ה הוי תרווייהו משנים דבעל הפירו' לעולם משנה שהניח פירותיו בר"ה ובעל הבהמה משנה שעמדה או שקפצה וס"ל לרב כיון דהוי שן ע"כ פטור ברשות הרבים וכנגדו בקרן בציור הזה הוא דבעטה [דהוי שינוי] מהלכת את העומדת וה"ה למהלכת דעמידה לא הוי שינוי רק רבוצה הוי שינוי ונקט את העומדת דכנגדו בשן בפירות לעולם הוי עומדת והוי כמו בשן עמדה ואכלה מציבורין ונמצא דמצינו דמה דהיקל בשן חמור כנגדו בקרן בציור אחד. משא"כ לאילפא דס"ל עמדה ואכלה בשן חייבת והקולא הוא בהלכה כדרכה והזיקה להעומדת דהניזק משונה והמזיק אינו משונה. לפ"ז לא משכח"ל כנגדו בקרן דאי בבעטה בעומדת ז"א דבזה גם שן חייבת בעמדה ואכלה מפירות העומדים ואלא חומרא דקרן הוא בשבעטה מהלכת למהלכת דליכא קולא דשן כנגדו דבשן הניזק משנה ובקרן המזיק משנה. וסגנון הלשון רב אמר עמדה ואכלה מפירות ציבורין פטור ע"ז מסיק מה הקילו בשן באכלה מהלכת בין עומדת דהוי כמו כנגדה בקרן עומדת. וליכא שום פלוגתא בין רב לאילפא בקרן. אלא הגמ' מסיק דמה הקילו בשן וכנגדו חומר בקרן לרב הוא בציור אחד. ולאילפא הפטור דשן משום דהוא בציור זה והחומרא דקרן משום דהוא בציור אחר ולא משכח"ל בציור אחד כן נלפענ"ד בע"ה:

הלכה ד

רב אמר אכלה שעורין משלם תבן והתני ר"ח ופליג על רב דתני ר"ח דלפיכך אכלה חיטין שהן רעות לה פטורה אלמא דאם אכלה דבר הראוי לה משלם כולה ולא לפי תבן וכן איתא בבבלי דף ע' ע"א עיי"ש:

הלכה ה

רשב"ל אמר במצית את האור על כל שיבולת ושיבולת פירש דרשב"ל ס"ל אשו משום ממונו ולפיכך אינו חייב על הגדיש אלא דווקא בשיזרוק הגחלת על כל שיבולת ושיבולת. והוא כאוקימתא בש"ס דילן דף כב ע"א בדאדי' אדוי'. אך בש"ס דילן מוקים דזרק רק על מקום אחד על שיבולת אחת והוי צרורות ועל הגדיש כולו פטור. ובירושלמי מוקי דאדי' אדוי' על כל שיבולת ושיבולת. ור"י ס"ל דנעשה כזורק את החץ ממקום למקום ר"ל אשו משום חציו. והוי צרורות א"ר יצחק בר טבליי מתניתא מסייע לר"י כגי' גליון הש"ס וזה מוכרח הי' גדי כפות ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב. עבד כפות וגדי סמוך לו פטור אם אומר את שאין כזורק את החץ ממקום למקום ויעשו כמי שחלה עליו תשלומין מכאן ואילך חייב בתשלומין. פי' בשלמא אי אשו משום חציו ניחא דמשום דחייב מיתה על העבד פטור על הגדיש משא"כ אי הוי משום ממונו אילו

קטל תורא עבדא ה"נ דלא משלם בתמי' כדאיתא בש"ס דילן ופירש"י ז"ל התם דמחויב כל תשלומין על העבד שלשים שקלים ולא מיתה [והתוס' ז"ל פירשו דה"פ דלמה אינו מחויב על הגדיש כיון דלא שייך קם ליה בדרבה מיני'. אבל שלשים שקלים פטור על העבד דאשו אינו מחייב בל' שקלים. אבל רש"י ז"ל ס"ל דחייב בל' שקלים וע"כ פריך הכא ג"כ אי אשו משום ממונו ויעשו כמו שחלה עליו תשלומין רק תשלומין על העבד ולא מיתה ממילא מכאן והילך חייב בתשלומין ר"ל וממילא מכאן והילך ר"ל על הגדיש איתא בתשלומין דלא קם בדרבה מיני'. ע"ז אמר ר' יוסי ר"ל דאמר לר' יצחק בר טבלי' את נשמע מינה. ר"ל דלמה לך להביא ראי' מן המתניתן דפ' הכונס הלא יש למשמע מן המתניתא הקודמת דפ' המניח שורו שהדליק את הגדיש בשבת כו'. והיא שהדליק את הגדיש בשבת פטור אם אומר את שאין כזורק את החץ ממקום למקום על שיבולת הראשו' נתחייב מיתה מכאן ואילך בתשלומין. ונמצא דהתשלומין לא הוי בבת אחת עם חיוב מיתה דהא המיתה הוא רק על שיבולת הראשונה והתשלומין הוא על כל הגדיש א"ו דאשו משום חציו ונמצא דהוי מיתה ותשלומין כאחת. כן הגיר' האמיתית בל"ס ונתחלף הגי' מה דמקשה על המתניתן דהי' גדי ועל המתניתן דהוא שהדליק את הגדיש ושייך קושיא זו כאן וקושיא זו שייך לכאן כמובן:

פרק ג

הלכה א

ואין דרך אדם להניחן בר"ה בתמי' וכיון שכן הו"ל לעיוני ומיזל דתלוי זב"ז כיון דיש לו רשות להניח בר"ה ממילא הו"ל לעיוני ומיזל. ע"ז משני רב בממלא את כל ר"ה אבל אם אינה ממלא את כל ר"ה אין דרך אדם כו' בתמי' ומהרא"פ ז"ל גריס דרך ב"א כו' והכל אחד. שמואל אמר או בממלא את כל ר"ה דאז אין לו רשות להניח למלאות או עד שתהא נתונה בקרן זוית כאוקימתא דר"י בבבלי דף כ"ז ע"ב ר"י אמר בקרן זוית וע"ז פליג ר"א וס"ל דבאמת לא איבעיא ליה לעיוני למיזל משום דבאמת אין דרך אדם להניחו ברשות הרבים ומסביר הדבר דאפי' אינו ממלא את כל רשות הרבים ר"ל דאפילו אם ירצה אחד להניח ברשות הרבים לא למלאות אך להניח. ואפילו במונח כבר אם ירצה לטול ממקום זה ולהניח במקום אחר הרי זה עושה בור ואפילו להניח לא בקרן זוית נמי אסור להניח בר"ה. ע"כ ממילא א"צ לעיוני ומיזל. ולא כאוקימתא דרב ושמואל:

היתה ממלא כל רשות הרבים אם יטלנה מכאן וכו' אלא יטול המקל וישברנה כו' פי' דהיא הענין דבבבלי דף כ"ז ע"ב אם עביד אינש דינא לנפשי' כו':

הניח חבית ברה"ר ובא אחר והניח אחרת סמוכה לה פי' דבממלא ר"ה כולה חביות דמעכב הליכתו קפשטינן לעיל דאסור ליטלה מכאן וליתנה לכאן משום שלא יעשה תקלה דבור אלא מותר לו לשוברה. אבל מיבעיא לי' באופן זה דסמך חבירו חביתו לחבית שלו כדי שלא תתגלגל חביתו דחבירו סמכה בחביות שלו כההיא עובדא ממש דתשו' הרא"ש ז"ל בסי' ק"א ה"ג. סמך את חביתו בכלי של חבירו שלא תתגלגל ותשבר אם מותר לו לשמט כלי שלו עיי"ש. וא"כ הרי נקשרה חביתו למקום היזק דאם ישמטנה ממקומה ויוליכנה לביתו תתגלגל חביתו דחבירו ותזיק במקומות אחרים כבור ואולי גם תשבר ע"ז שאל אם בא ליטול חביתו ויתגלגל חביתו דחבירו ממילא אם יטלנה מכאן ויתננה בכאן נעשה בור אלא יטול המקל וישברנה או יעבור עלי'. פי' דמיבעיא לי' אם מותר ליטול חביתו ויתגלגל חביתו דחבירו. ואולי תשבר ע"י הגילגול כשאין לה סמיכה. ואי דיעשה בור ויזיק לאחרים מ"מ מותר כדי שלא יהי' לו היזק ע"כ מותר [כדאיתא בחו"מ סי' שפ"ח ס"ב בהגה. אם רואה נזק שבא עליו מותר להציל עצמו אע"פ שיגיע עי"ז הנזק לאחר קודם שיגיע אליו הנזק] או דאסור לעשות בור ולגרום היזק דבור לאחר אלא יטול מקל וישברנה. ע"ז פשיט מן הברייתא שור שעלה בחבירו ובא בעל השור ושמטו מתחתיו אם עד שלא עלה שמטו פטור פי' דהיא ברייתא אחריתי ולא אותה דלעיל. וה"פ שור שעלה והיא כמו עולה ועלה הוא בחולם ולא בקמץ דהא מסיק אם עד שלא עלה. והכונה הוא שור שעולה תמיד בחבירו וכשרוצה לעלות על שורו בא בעל השור ושמטו מתחתיו אף על פי שעל ידי זה יגיע הנזק לאחר דהא יעלה על שוורים אחרים מכל מקום מותר וכדמסיק אמר ר' יוסי ראה אמת המים שוטף לתוך שדהו עד שלא נכנסו המים לתוך שדהו רשאי לפנותן אל מקום אחר. משנכנסו אין רשאי לפנותן למקום אחר. ע"כ כדי שיהא יוכל ליטול את חביתו מותר. אף על פי כשיטול הסמוכה מחבית דחבירו תתגלגל למקום אחר ויטלנה מכאן ויתננה לכאן ותעשה בור ותזיק לאחרים. וזה מותר קודם שהגיע הנזק אלי' ולא דמי לממלא את כל רשות הרבים חביות דהתם כבר נעשה ההיזק דנתעכב דרכו וזה נקרא מקום פסידא כדפירש רש"י ז"ל עיי' במה"פ ז"ל ד"ה היתה משא"כ הכא דהחביות שלו דמסמיך לחבית דחבירו מותר לו ליטלנה ולא איכפית לי' מה שיעשה בור ויהי' נזק לאחריני. משום דכאן הוי קודם שהגיע אליו הנזק כדאיתא בסמ"ע ז"ל סי' שפ"ג ס"ק ז' דהכלי דמסמיך להחביות הוי קודם שהגיע אליו הנזק עיי"ש וע"ז מסיק אהן כריסו ארגירא עד דלא ייתי כו'. ונפשוט האיבעיא דחביות הנ"ל מהאי ברייתא אם שמטו פטור ולא איכפית לן מה שיהי' היזק לשוורים אחרים אבל אם דחפו חייב משום דהי' לי' לשומטו ולא שמטו. וא"כ ה"ה גבי

חביות אם אפשר לו להניח דבר אחר לסמוך עלי' ולא הביא פי' ונשברה חייב משום דהי' לי' לשומטו בד"א ולא שומטו אבל אם אי אפשר להביא דבר אחר לסמוך מותר לו לשומטו ואף על פי שיתגלגל למקום אחר ונמצא דעושה הוא בור להזיק לאחרים וגם תשבר מכל מקום מותר משום דמותר להציל עצמו אף על פי שעל ידי זה יגיע הנזק לאחר קודם שבא הנזק אליו:

הלכה ב

ר"ל אמר בשעת נפילה נחלקו כפי' הקדמונים ז"ל דלא הי' בידו לסלקה סמוך לנפילתו אבל לאחר נפילה דהי' בידו לסלקה כו"ע מודי שחייב דמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס לכולי עלמא חייב. אמר ר' יוחנן בין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה הוא המחלוקת דלר' יהודא דסבירא ליה נתקל לאו פושע הוא והוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס על כן פטור אף על פי שהי' בידו לסלקה משום דאיהו לא קעביד הבור דהא אנוס הוא בנפילה ואי דלא מסלקו הא אינו מחויב לסלק כיון שאינו שלו ותלוי זב"ז אליבא דר' יוחנן דלהת"ק נתקל פושע ע"כ חייב מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה. אבל לר' יהודא נתקל לאו פושע היא ע"כ הוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס וכ"כ התוס' ז"ל דף כ"ט ע"א ד"ה פליגי. מתיב ר"י לר"ל אם בשעת נפילה פטור אינו ק"ו לאחר נפילה ולמה פטור בשעת נפילה שכן אדם מפקיר נזקיו ברה"ר פי' דלמה ס"ל לר"י דנתקל לאו פושע הוא ולא כהת"ק דס"ל דהוי פושע דצריך ליזהר שלא יכשל ויזיק משום שכן אדם מפקיר נזקיו בר"ה וע"כ בשעת האונס אינו שלו ע"כ אינו מחויב לשמור על האונס כיון דבשעת האונס אינו שלו ואין מוטל עליו השמירה על דבר שאינו שלו וא"כ כיון דפטור בשעת נפילה הוא נובע ממה שמפקיר נזקיו בר"ה כדי שלא יתחייב. א"כ היכי תימר דבשעת נפילה פטור ולאחר נפילה חייב הא הא דפטור כל עיקר בשעת נפילה הוא. אך מטעם שכן אדם מפקיר נזקיו בר"ה כדי שלא יתחייב בנזקין [כדכתב הנמו"י ז"ל דבסתמא מפקיר להו אם לא במתכוין לזכות בחרסי' אע"ג דבעלמא דבנשבר כליו של אדם אינו מפקיר להו. אך בר"ה מפקיר נזקיו כדי שלא יתחייב בנזקיו] דר"י מפרש להמתניתין במתכוין חייב באינו מתכוין פטור דאף דקאי על תרווייהו על שעת נפילה ולאחר נפילה [כדכתב הנומ"י ז"ל דלמ"ד דבתרתי פליגי ע"כ דהא דקאמר ר"י במתכוין חייב באינו מתכוין פטור קאי על תרוויהו] מ"מ מפרש דהפירוש מתכוין הוא מתכוין אך לזכות בחרסי' כדאית' בסמוך והוא משום דזהו עיקר הפטור של שעת נפילה משום דאינו מתכוין לזכות בחרסי'. וע"ז קאמר מתניתא מסייעא לדין ומתניתא מסייעא לדין דתני מודין חכמים כו' כו' ובא אחר ונתקל בהם פטור שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את

הארץ הא אם לא הנחיל כו' ע"מ כן חייב. פי' דמביא רישא דהתוספתא ומדלג באמצע ומביא עוד תוספתא בפרק הזה ומרישא הוא מסייעא לדין ומסיפא מסייעא לדין. וכן דרך הירושלמי דמזכיר רק ראשי פרקים מן הרישא דהתוספתא או מהסיפ' ודבר מצוי הוא. דברישא תני מודין חכמים לר"י במניח קנקנו כו' ונפלו ונשברו פטור מפני שאין שמירתן עליו דהא לכו"ע הוי נפילת אונס ופטור מפני שאין שמירתן עליו דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דפטור הרי מכאן ראי' לר"י דמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור ומסיפא דתוספתא ראי' לר"א דמפקיר נזקיו אפילו לאחר נפילת אונס חייב דהי' לו לסלקו דתני הי' קופה של תבן ובה קוצים בר"ה ובא אחר והוזק בהם ר"י פוטר שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ ר"ל דהנחיל יהושע לישראל את הארץ שיפטרו מהנזקין ולא משום דכל הוציא ברשות פטור לר"י מן נזקין ז"א אלא דס"ל לר"י דע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ שיפטרו מנזקין אבל כל מוציא ברשות ס"ל לר"י ג"כ דחייב בנזקין [ועיין בנמו"י ז"ל בסוגיא דידן דכתב מפורש דאפילו עושה ברשות חייב בנזקין אפילו לר"י] ומדייק מזה טעמא משום דע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ הא לא"ה הי' חייב הא הקוצים שנמצא בהתבן הוא באונס דהא הי' מכוסה והוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ופטור. אלא ע"כ דמפקיר נזקיו אפילו לאחר נפילת אונס חייב אפילו לר"י. ע"ז מסיק ע"ד דר"י במתכוין לחרסין ע"ד דר"א במתכוין להזיק פי' דלר"י הוא רק מתכוין לחרסין על אחר נפילה ולר"א מתכוין על שעת נפילה. וע"ז מסיק ר"ז ור' לא תריהון אמרין מודה ר"י לחכמים במבקיר שור שנגח בר"ה דחייב לא דומה נזק עומד לנזק מהלך פי' דאע"ג דס"ל לר' יהודא דנתקל לאו פושע הוא דלא הי' עליו להזהר מן התקלה שלא יבוא לידי תקלה דהא הת"ק ס"ל דנסקל פושע הוא אע"ג דהתקלה גופי' אונס הוא אך הי' לו להזהר שלא יבוא לידי מכשול ואונס כדפי' הנמו"י ז"ל ור"י ס"ל דלא הי' לו להזהר מן המכשול משום דאין מוטל עליו לשומרו כשהוא ברשותו על כשיוצא מרשותו דהא בשעת האונס לאו שלו הוא כדאמר ר"י בסוגיא דידן דלמה פטור בשעת נפילה שכן אדם מפקיר נזקיו בר"ה. אבל בשור שנגח בר"ה והפקירו בשעת נגיחה חייב משום דהוי נזק מהלך וחייב בשמירתו קודם הנגיחה שלא יבוא לידי נגיחה אע"ג דבשעת נגיחה הוי שאינו שלו דהפקר הוא. אבל חייב קודם הנגיחה לשומרו שלא יבוא לידי נגיחה. ואע"ג דקי"ל בנגיחה דנגח ואח"כ הקדיש ואח"כ הפקיר פטור הנ"מ שנגח ואח"כ הפקיר משום דבעידנא דנגח הי' לו בעלים וגזה"כ הוא דבעינן שיהא היזק לתשלומין שוין כאחד וכדאיתא בשטמ"ק ז"ל דבנזקין לכו"ע בעינן שיהא היזק והעמדה בדין שוין כאחד. והעיקר גזה"כ הוא שיהא שוין כאחד עד שמכח דיקדוק הזה

מדקדק רש"י ז"ל דאפילו מכרו בינתים פטור משום דהקפדת הכתוב שיהא שוין כאחד הנזקין והעמדה בדין. ואפילו לשיטת הרמב"ם ז"ל דהעיקר הקפדה שיהי' לו בעלים מ"מ בעינן שוין כאחד העמדה בדין עם שעת ההיזק. וע"כ כשהי' לו בעלים בשעת נגיחה ואין לו בעלים בשעת העמדה בדין פטור משום דאינו שוה העמדה בדין עם שעת הנגיחה. משא"כ כשהפקיר בשעת נגיחה ממש וחיובו הוא דהוי לו לשומרו קודם הנגיחה שלא יבוא לידי נגיחה והוי החיוב דשור רעהו דהי' לו להבעלים לשמור שורו שלא יבוא לידי נגיחה. וע"ז אנו מעמידין לי' להבעלים לדין שישלם מפני שלא שמר שורו שלא יגח כיון דעד שעת נגיחה ממש הי' שלו. ואבל בשעת נגיחה לא הי' שלו וע"כ שוין כאחד הנגיחה והעמדה בדין. משא"כ כשבשעת נגיחה ממש הי' שלו ואח"כ הפקירו קודם שעמד בדין ונמצא דאין המיתה או הנזקין והעמדה בדין שוין כאחד:

הלכה ד

בן סורר ומורה מהו שיהא חייב בנגיבה הראשונה משום דהוי התריית מיתה כשתצרף עם עוד נגיבה. ופשיט מן הגונב כיס בשבת דחייב משום דקנה בהגבהה והא הגבהה הוא להתריית הוצאה דיהא חייב דהא המוציא אינו חייב אלא א"כ נטל להוציא ע"ז קאמר דר"ה כדעתיה ע"ז מביא הברייתא הסיפא דמגרר ויוצא לדינא דידן ואח"כ מביא הא דקשיא מהאי מתניתן לר"י ולרשב"ל דלר"י מתיבין מהרישא דלמה אמרו אינו מן השם דאינו חייב אלא בהנחה כדאיתא בש"ס הזה ברפ"ק דמס' שבת. ורשב"ל קשיא דלמה חייב על שבת ויוה"כ כדאיתא בתוס' ז"ל במס' יבמות דף ל"ד ובכ"מ הא לרשב"ל אין איסור חל בב"א ומשני דר"מ ס"ל כר"ע ומגזה"כ חייב על שבת ויוה"כ ואיידי דממתניתין הזה מפלפל טובא מביא הגמ' הכא הכל מה שפלפלו בזה דמהאי מתניתין מפלפל אם קני כיס בהגבהה או בגרירה והתריית מיתה ונטילה לצורך הוצאה ואיסור בב"א הכל מפלפלין ממשנה הזאת:

הלכה ט

אם עד שלא עמד בדין השביח כו' א"ר לא כיני מתניתא השביח המזיק כו' פי' דבברייתא מסיק גם האי בבא דהשביח המזיק כו' כמובא בבבלי ולא דר' לא מחדש זאת אך ר' לא מחדש דהתיבות הללו אם עד שלא עמד בדין קאי על הסיפא על הבבא דהשביח המזיק: מ"ט דר"מ א"ק ומכרו את השור החי וגו' ומה מקיים ר"מ כצ"ל וגם את המת יחצון מכאן שזה מפסיד ח"נ וכו'. דהוא כדאיתא בבבלי זה פחת שפחתו מיתה מחצין בחי ומכאן ידעינן כל עיקר שתשלומין שלו הוא ח"נ דאי מקרא ומכרו את השור החי לא ידעינן שיעור תשלומין שלו:

הלכה יא

ר' יודן בעי הדין עמדת ב"ד מהו. פי' אם התביעה דמודה לו המזיק הי' ע"י העמדת ב"ד דהי' ידוע לעדים שאחד מן השורים נגחו וא"י איזהו. ונמצא מה שמודה המזיק נזקו הוא ע"י ב"ד [כדאיתא במס' יבמות דף כ"ד דב"ד בעדים הוא דמפקעי'] ואך המזיק אינו מודה הגדול אם באופן זה אם לא הביא הניזק ראי' נוטל מן הקטן ולא הוי טענו בחיטים והודה בשעורים. אע"ג דהניזק תובע הגדול [ובמתניתין דאמרינן ראוי לטול ואין לו משום דהוי טב"ח והב"ש כדאוקימתא בש"ס דילן. משום דמיירי דאינו ידוע כלל מהנגיחה ואין הודעה מהמזיק ע"י ב"ד אך בהודאתו שמודה מעצמו שהקטן הזיקו וכמ"ד פלגא נזקא ממונו כדכתבו הראשונים ז"ל עי' בנושאי כלים של הרמב"ם ז"ל וטוש"ע ונושאי כליו אבל מה שמודה המזיק נזקו ע"י ב"ד האיך הדין] וע"ז פשוט נישמעיני' מן הדא שנים שזרקו שני צרורות ושברו ב' כדין אחת של יין ואחת של שמן זה אומר של יין שברתי וזה אומר של שמן שברתי כן גי' התוספתא שניהן משלמין של יין ולמה לא הוי טב"ח והב"ש הא הניזק טוען ברי. וע"כ משום דהתוספתא מיירי בשהי' ידוע שנזרקו ונשברו ע"י ב' אנשים הללו ב' הכדין. כדאיתא ברישא דהתוספתא ואם הי' ידוע שזה היזיקו עייי"ש. וע"כ כיון שהיין הוא ע"י העמדת ב"ד לא הוי כטב"ח והב"ש. ע"כ מזה ראי' גדולה להך שיטה דמבואר בשו"ע חו"מ סי' ת' דנובע מה"מ ז"ל דאם יש עדים שחייב לו ואינו ידוע אם חיטים אם שעורים והתובע אומר חיטים והנתבע אומר שעורים חייב ליתן לו שעורין והרי מוכח כן מהירושלמי והתוספתא:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ד

הלכה א

א"ר ינאי בא עליו ר"מ משני צדדין מנפ"ש שלך הוא תניהו לי אינו שלך תניהו לי שאגבנו פי' דניזק האחרון אומר לניזק הראשון [שהשור עתה ת"י כפי' הפ"מ ז"ל מדקאמר תניהו לי משמע שהשור ת"י] ממנפ"ש אם שלך הא דתורי דשותפא הוא תניהו ג"כ לי גם אנכי שותף כעת ואם אינו שלך דבע"ח הוא ואלא תפסת אותו לגביה תניהו לי שאגבנו ר"ל גם אנכי ופי' אגבנו הוא כדאיתא במס' ב"מ דף ס"ו ע"ב אמר ר"פ אע"ג דאמור רבנן אסמכתא לא קניא אפותקאי הוי למגבי' מניה ומסיק שם קם לגובייא. ופירש"י שם דכגגד מעותיו גבי ואם בא לפרוע המעות לאחר זמן לא יקבלם. עכ"ל ז"ל. וה"נ ה"פ תן לי שאגבנו הגם שאני בע"ח אבל כשתחנו לי אגבה ממנו שלא יסלק לי במעות דהתורה

שיעבד את התם לנזקיו באם שלא יפרע לו מעות יהי' השור משועבד לי' והברירה ביד הבעלים לסלקו במעות קודם שיתפסנו הניזק אבל כשלא פרעו הבעלים ותפסו הניזק לגוביינא קני הניזק ואין בידו לסלקו במעות דהא יש לו לניזק קנין לגוביינא בגוף השור אם לא יפרענו בדמים [והא דגרסינן במס' ב"מ דף ס"ב ע"ב שם א"ל מר זוטרי ברי' דרב מרי לרבינא מאי א"ל קני לגוביינא מי קני סוף סוף אסמכתא הוא היינו משום דכל זאת אסמכתא ואסמכתא לא קני והתם הוא דשייך אסמכתא דהא הוא לבד התנה אם לא אפרע לך קני לגוביינא ואסמכתא לא קני אבל הכא התורה שיעבדה התם על קנין גוביינא ולא שייך אסמכתא] וע"כ כשאין אתה פורע לי דמים תנהו לי ואגבנו אני כמו אתה כשלא פרע לך הבעלים ונתפס השור לגוביינא וע"כ תניהו לי ואגבנו אני ואמר ר"א שמירת נזקין כשמירת קנין פי' דלעיל בפ"ק ה"ב קאמר ר"א דבעושה מעשה שקונה אותו בעלמא באותו מעשה נתחייב לשמירה אע"פ דלא נתכוין לקנות באותו מעשה אך כיון דעושה מעשה שיכול לקנות נתחייב בשמירה כדברינו לעיל עיי"ש. וה"נ אע"פ שתטעון שלא נתכונת לגבי' אבל כיון דע"י מעשה התפיסה קונה בעלמא לגבי' נמצא מתחייב אתה בשמירה. ור' ינאי היא דמסיק להסביר טעמא דר"מ. ולא כן אמר ר"א שמירת נזקין כשמירת קנין וזהו טעם דר"מ ע"ז השיב ר' יודן הוא ר' יהודא התנא בר פלוגתי' דר"מ והכא קרי לי' ר' יודן כמו בסמוך תומ"י קרי הגמ' מפורש לר' יהודא בר פלוגתא דר"מ ר' יודן ומסרו לו לנזקין ואינו אלא כמשכון בידו פי' דר"י לא סבירא ליה כר"מ דקני לגוביינא בתפיסתו ז"א אלא כמשכון בידו ומלוה על המשכון הוי ש"ש והיינו דקאמר. ומסרו לו לנזקין בתמי' הכי נמסרו לו שיהא שלו בעד נזקיו ז"א דאינו אלא כמשכון בידו [ואינו בואו הוי כמו דאינו בדלית בכמה מקומות בירושלמי] וע"ז שאל הגמ' ומה ביניהון בין ר"מ ור"י הא לתרווייהו חייב הניזק הראשון בשמירתו. ע"ז גרסינן ר"י אמר ר"ל דר' יוחנן אמר על הדא דר' ינאי דהקדש ביניהון ר"ל בין ר"מ ור' יהודא. על דעתא דר' יהודא מקדיש הראשון ר"ל המזיק ע"ד דר"מ שניהן מקדישין אותו דלר"א כיון שתפס הניזק הוא דנמסרו לו לגוביינא על נזקיו וקני לגוביינא וא"י לסלקו שוב במעות א"כ שניהן מקדישין המזיק והניזק כל אחד מקדיש חלקו. אבל לר"י דלא הוי בידו התפיסה אך למשכן בעלמא ע"כ הראשון לבד הוא מקדיש ולא השני וכן הוקיר וכן עשה שכר וכן השביח לר"י שייך להראשון ולר"מ שייך לשניהם. כ"ז אמר ר' יוחנן אליבא דתני ר' ינאי בפלוגתא דר"מ ור"י [ולפיכך גרסינן ר' יוחנן אמר ולא אמר ר"י דאמר ר"י הוא מימרא לעצמו ור' יוחנן אמר הוא על הענין האמור לעיל] אבל ר' יוחנן פליג על ר' ינאי וס"ל דר"י ס"ל דשותף הוא וקני חלקו ומדייק מלשון המשנה דלעיל דר"י דקאמר זה נוטל

חצי החי וחצי המת מדקאמר זה נוטל חצי החי משמע דזכה בגוף השור [ועיי' בתוס' ז"ל דף ל"ה ע"א ד"ה זה שכתבו האי לישנא לאו דווקא דר"ל לאו שנוטל בגוף השור דלאו שותפא הוא עיי"ש] ור' יוחנן מדייק מלישנא דר"י דסבירא ליה דשותף הוא ע"כ קאמר כמה דר' יהודא אמר קנה דקאמר נוטל חצי החי כן ר' שמעון אמר קנה ר' שמעון הוא דמתניתין דידן אלא שר' יודן [ר"ל ר' יהודא כנ"ל] אמר קנה לחי וקנה למת ור"ש אמר לא קנה אלא לחי בלבד כצ"ל [ופשוט היא] דהא לא מצינו בקנין המת ששום תנא יסבור כן אלא ר' יודן לבד:

תמן תנינן וכן שלשה שהטילו לכיס כו' אמר רבי בון נראין דברים שנטלו מרגליות כו' פי' בשטמ"ק ז"ל במס' כתובות דף י"ג דמדייק ממתניתן דמיירי באסתרי דצנייתא אבל בלא"ה השכר לאמצע נראין דברים בשנטלו מרגליות דהוי כשור לחרישה עיי"ש והגירסא דכאן ומסכת כתובות שינוי גרסאות קצת:

תני ג' שהטילו לכיס ונגנבו כך הן חולקין. ופריך והתני באלו אבנים ונגנבו מחצה לזה ומחצה לזה התוספת' הזה מובא במס' ב"מ פרק הבית והעלי' הרי קשה אלו הברייתות אהדדי דהברייתא דמס' כתובות ס"ל דחולקין כל אחד לפי חלקו בגניבה והברייתא דמס' בבא מציעא ס"ל דיחלוקו בגניבה במחצה עמ"ח. ומשני אמר ר"ש סלעים גסות צ"ל אבנים גסות כו' ופשיט. ופריך הגמ' מה חמית מימר בגניבה אנן קיימין פי' דמה חמית מימר הוא מתפרש בירושלמי כמה פעמים להוראת מנ"ל למימר הכי בגניבה אנן קיימין ר"ל מנ"ל לקום לדין על הגניבה ואנן קיימין למידן על הגניבה דהוי לן ספק ממי גנב משל זה או משל זה והוי ממון המוטל בספק וחולקין או אינן קיימינן אלא במשתייר ר"ל דהוי לן למידן על המשתייר דבמקום הזה מוחזק לן ב' חלקים משל זה וחלק אחד משל זה או ג' חלקים משל זה וחלק אחד משל זה. ואנו דנין על המקום הזה שמונח בו האבנים שנשתיירו וצריך להיות האבנים הללו שיש בכאן שייך ג' חלקים לזה וחלק ד' לזה. ומה חמית לדון אחר הגניבה די"ל דגנב חלק של זה לגמרי או חלק של זה לגמרי. וע"כ ההפסד על שניהן שוה בשוה. אדרבה אנן קיימין על מקום שנשתייר. ונקום למידן דנמצא בכאן ג' חלקים של זה וחלק רביעי של זה. ע"ז אמר ר"י בר"ב ואפי' תימר בגניבה אנן קיימין ג"כ נמצא מדה"ד לוקה ר"ל אפילו כי תדין בתר הגניבה נמי מדה"ד לוקה במה דפסקינן דחולקין ההפסד. הגע עצמך דהוי לדין חמשין ולדין מאה וחמשין [ותפס מספר גדול ולא לזה מאה ולזה חמישים] והוי שלשה פעמים רובא באחד לגבי חלק חבירו וקי"ל בכל מקום הולכין אחר הרוב וכל דפריש מרובא פריש אשתכח דהדין דחמשיתה דלא מפסיד כלום. ר"ל כיון שיש רוב גדול כ"כ באחד לגבי חבירו הו"ל להיות דלא יפסיד

הדין דחמישים שלו כלום דהא כשדנין על הגניבה [דפריש מרובא] אשתכח לפ"ז דלא הפסיד כלום. אלא משום דאנו דנין על המשתייר והפסיד לכל הפחות לפי חלקו. וע"כ ממנפ"ש קשה חדא קשה לן מאי חזית דאתה מפסיד לבעל חלק הקטן דאתה דן את הגניבה וקמחייבת לי' חצי כמו חלק הגדול אדרבה תדין את המשתייר ולא יפסיד אלא לפי חלקו. ועוד אדרבה כשתדין את הגניבה מה"ד לוקה יותר למה קמפסיד כלל הא אדרבה אשתכח דאינו צריך להפסיד בעל החמשים כלום. וע"כ כל עיקר דמפסיד הוא משום דאתה דן את המשתייר ולכל הפחות מפסיד לפי חלקו ונשאר בקושיא:

הלכה ד

כיני מתניתא שור של חרש כו' והא תנינן. שור שנגחו הוא כפי' גליון הש"ס דמביא ראי' דפי' שור חרש הוא שור של חרש:

עד כדון כשהועדו לפני אפוטרופין ומסרום לבעלים. פי' אז ס"ל לר"מ דרשות משנה הועדו לפני הבעלים ומסרום לאפוטרופין מהו אם גם בזה ס"ל לר"מ דרשות משנה ופשוט נשמעיני' מן הדא שאלו בחזקת שהוא תם ונמצא מועד הבעלים משלמין ח"נ והשואל ח"נ וס"ל להגמ' דלאו דמיירי דהשאיל לו והתנה עמו שהוא תם ז"א אלא דמיירי דלא התנה עמו כלום אלא השאיל לו סתם וסתם שוורים בחזקת שימור קיימי בחזקת תמין שאינן נגחנין ונמצא שהוא מועד. וע"כ משלם השואל מחצה והבעלים מחצה משום דרשות משנה וצריך השואל לשלם רק ח"נ. אך משום דכל מקום שהולך שם בעליו עליו ע"כ לא הוי רשות משנה כדאיתא בדף ע' ע"ב וכיון שכן דהחיוב דח"נ השני הוא משום הבעלים אפילו לאחר שבא ליד השומר הוי ג"כ החיוב דח"נ השני משום הבעלים ע"כ משלם השואל חצי והבעלים חצי ואך כשמסר לו מועד בפירוש הרי קבל עליו תשלומי מועד בפירוש יהי' איך שיהי' אבל במסר לו סתם בודאי קבל עליו לשלם בעד נגיחותיו ואפילו אם הוא מועד אך החוב שנעשה ברשותו שבעד עצמו אבל לא הח"נ שבעד הבעלים הא לא קבל עליו לשלם תשלומי מועד בפירוש. א"כ מוכח מכאן דהועד בבעלים ומסרו לשואל דמשלם נ"ש משום דכ"מ שהולך שם בעליו עליו. ע"ז מדחה ר"א דז"א דמהברייתא הזאת אין מוכח כלל. דהברייתא ר"י הוא דלא ס"ל רשות משנה וע"כ משלמין נ"ש. ופריך א"כ דר"י הוא וישלם השואל הכל דהא אין הח"נ השני משום הבעלים. ומשני דמיירי הברייתא ששאלו בפירוש בחזקת שהוא תם והתנה עמו בפירוש שהוא תם ע"כ בעד חצי השני משלם בעה"ב דלא קבל עליו השואל בפירוש אך משום תם. ופריך א"כ כיון דהתנה עמו בפירוש שהוא תם לא ישלם כלל דהא תורא שאלו אריא לא שאלו כדפריך בבבלי משום דסתם תם בחזקת שאינו נוגח וס"ל להירושלמי

אי לא התנה בפירוש שהוא תם ע"כ קיבל עליו השומר על כל אופנים. אבל אם התנה בפירוש שהוא תם שאינו נוגח לא ישלם כלל. ומשני דידע שהוא נגחן כדאיתא בבבלי עיי"ש. אך דבבבלי לא מחלק בזה בין שאל סתם בין התנה בפירוש ועל כל אופנים פריך ולימא תורא שאילי אריא לא שאילי. אך בהכיר בו שהוא נגחן. אבל הירושלמי מחלק בזה באם שאל סתם ולא יכול לטעון לא ידענא דנגחן הוא. אלא בהתנה בפירוש שהוא תם. ע"ז משני דידע דנגחן הוא:

אמר אבא בר רב הונא הדא אמרה. המכיש בהמת חבירו והלכה והזיקה חייב בנזקיה. כפי' הפ"מ ז"ל דמוכח משור איצטדין דווקא במיתה דפטור מגזה"כ אבל לענין נזקין חייב בעל השור:

הלכה ה

עד דהיא מקשה על דר"א יקשה על דידי'. כדאיתא בבבלי. כיון דר"ע דרש בעהש"נ לדמי עבד. ונימא ר"ע לנפשי' הביאוהו לב"ד וישלם לך. א"ר מיישא תיפתר בשעבר ושחטו. וכן משני בבבלי. ואית דבעי מימר מן דילפה מן דר"א ר"ל לאחר שלמד תירוצא דר"א דרש ג"כ לנקי מדמי עבד כדמסיק מה מקיים ר"ע ובעהש"נ לדמי עבד כו' א"ר יוסא מילה שמעית מר"ש בר"י כו' מתחלה אינו מדבר אלא בתם החזיר ר"ל הפרשה החזיר על מועד בכופר ולהוציא התם ואח"כ החזיר שניהן לנזקין ע"כ יכול כשם שהחזירו לנזקין כך החזירו לדמי עבד. ר"ל דהא"מ דכיון דפרט מועד אך לענין כופר א"כ ממילא הא"מ כשם שהחזיר שניהם לנזקין כן החזיר לדמי עבד וישתלם דמי עבד מהעלי' ע"כ צריך קרא לאשמעינן נקי מדמי עבד ולא צריך לאפטורה הא דר"ע בשעבר ושחטו. א"נ בתר דילפי מן דר"א באוקימתי' דנתכוין כו' אלא משום דהא"מ דלדמי עבד החזיר הכתוב והא"מ דישתלם דמי עבד מהעלי' ור' לא משני תירוצא אחריני דלפיכך הא"מ דמשלם דמי עבד מהעלי' כדמסיק א"ר לא בכל אתר את מחמיר בעבד יותר מב"ח שאפילו מו"ש נותן שלשים כדאיתא בבבלי דמשום זה הא"מ דמשלם דמי עבד מהעלי'. ומסיק דכן הייתי אומר אף באביו ואמו כן ר"ל דהא דתני במתניתין וכן בבן וכן בבת כדפרש"י ז"ל דאם נגח בן קטן ותינוקת קטנה חייב עליהן סקילה וכופר כגדולים עכ"ל ז"ל ע"כ הא"מ דכיון דמשלם כופר על בן ובת קטנים ומשלם דמי ניזק על קטן כגדול אימא נמי כיון דהחמירה תורה בקטן. ע"כ בבן ובת הייתי אומר דמשלם לאביו ולאמו בתם ג"כ כופר מהעלי' ע"כ צריך קרא בעה"ש נקי על תרווייהו על דמי עבד ועל בן ובת. וע"ז מסיק ת"ל ובעה"ש נקי. ותו לא מידי. ולא מסיק נקי מדמי עבד כדמסיק לעיל משום דכאן קאי אתרווייהו על דמי עבד ועל בן ובת. ואח"כ מתחיל דרשא אחריתי נקי מדמי

ולדות. וע"ז פריך בכל אתר את מחמיר במועד יותר מן התם והכא את מחמיר בתם יותר מבמועד דהא כיון דאפילו מועד פטור מדמי ולדות מדכתיב כי ינצו אנשים ולא שורים א"כ ל"ל למעוטי תם. והאיך הא"מ דתם חמור יותר ממועד. ע"ז מתרץ אנשים שאינן מתכונים חייבין שוורין כו' הא מתכונין יהא חייבין. ת"ל ובעה"ש נקי נקי מדמי ולדות וזהו כאוקימתא דרב אדא בר אהבה בבבלי דף נ"ב תני' חורן תני ר"ל תניא אידך ובעה"ש נקי נקי מדמי עבד [ולחנם הגי' המפרשים ז"ל וולדות אלא הגי' כמו שהוא] ולית כתיב וכי ינצו אנשים אנשים ולא שורים. כן הוא סיום לישנא דברייתא. והפי' פשוט דלפיכך ממעטינן נקי מדמי עבד ולא דרשינן על דמי וולדות משום דזה ממעטינן כבר מוכי ינצו אנשים ולא שוורים וע"ז אמר ר"ח כיני מתניתא [ר"ל כן הוא מתניתא כלישנא דירושלמי בכ"מ ובבבלי דף מ"ב גרסינן כי אתא רב חגי מדרומא אתא ואייתי מתניתי' בידי' כר"א ב"א דהי' לו לר"ח ברייתא בגירסא הזאת אנשים כי נתכונו כו' ולא שוורים אע"ג דכי נתכונו כו' עיי"ש והי' לו לר"ח ברייתא בגירסא הזאת] דמבאר האיך שינוי' הברייתא בידו אנשים שאין מתכונים חייבים שוורים שאין מתכונין פטורין הי' אם הי' מתכונין חייבין ת"ל בעה"ש נקי נקי מדמי עבד. דהברייתא גופה מסיק דיש מקום לומר דנקי מדמי וולדות ור"מ מסיק הברייתא ת"ל נקי מדמי עבד [ויש בבבלי ג"כ כן במס' קידושין דף ד' ע"ב ותנא מייתי לה מהכא כי יקח אין קיחה אלא בכסף והלא דין הוא כו' יבמה תוכיח כו' מה ליבמה כו' ת"ל כי יקח. כן הוא לישנא דברייתא ופריך הגמ' הא ל"ל קרא הא אתיא לה אמר רב אשי משום דאיכא למימר מעיקרא דדינא פירכא. וכן מביא הגמ' אח"כ הברייתא דובעלה דהברייתא גופי' דן ק"ו ומסיק ת"ל ובעלה ופריך הגמ' על הברייתא ומשני משום דק"ו פריכא הוא. וה"פ דברייתא דהברייתא מביא הק"ו ומסיק עכ"ז ת"ל הקרא ומובן מאליו דיש לפרוך הק"ו והגמ' מפרש בתר הכי דאמאי יש למיפרך הק"ו. וה"נ דכוותי' דהברייתא דרש נקי מדמי עבד. ומסיק הברייתא ואע"פ דיש לדון הקרא על דמי וולדות מ"מ ת"ל נקי על דמי עבד ולא על דמי וולדות ואתא הגמ' בתר הכי ומבאר למה אין אנו דנין על דמי וולדות ומבאר הגמ' ולית כתוב כי ינצו אנשים כי יריבון והלא היא מצה ומריבה אי מה להלן במתכוין כו' מה כאן שאין מתכוין כו' א"כ ליכא למימר דאנשים כי נתכונו פטורין דהא אפילו נתכונו חייבין א"כ לא צריך למעט בעה"ש נקי מדמי וולדות. וע"כ דרשינן ת"ל בעה"ש נקי נקי מדמי עבד. מיי כדון ר"נ מאי טעמא צריך למעט מדמי עבד דמהכ"ת נימא דמשלם דמי עבד הא הביאוהו לב"ד הוא כיי דמר ר"ש בר"י בתחלה אינו מדבר אלא בתם כו' ר"ל כו' כמו דמסיק לעיל דיכול

כשם שהחזירו לנזקין כך החזירו לדמי עבד. וכן מה דמסיק ר' לא משום דבכל אתר את מחמיר בעבד יותר מב"ח כו' ובתיבת כו' הבונה כל מה שמבואר לעיל בזה:

הלכה ו

אית תניי תני נפש מזיק אית תניי תני נפש ניזק מ"ד נפש ניזק כו' יתפרש עפ"מ שכתב ר"ת ז"ל מובא ברשב"א ז"ל במס' ב"ק דף כ"ז גבי בא שור וקיבלו בקרניו דמפרש שם למ"ד דמי ניזק חייב בעה"ש בכופר שהרי שורו הרג. אבל למאן דאמר דמי מזיק פי' המזיק חייב מפני שלא שמר שורו וכאילו הוא הרג ורחמנא חס עלה לשלם כופר לפי שלא עשה מעשה בידים. והכא אפילו היא בעצמו כה"ג לא הי' מתחייב דהא רבנן דפליגי אריב"ב פטרי לי'. וכ"ש שורו. עכ"ל ז"ל. וע"כ ע"ז קאמר מ"ד נפש ניזק ר"ל דלא תלי זה הדין דכופר בדין דאדם שהרג לחבירו ולא דיינינן לי' דינא כאילו האדם בעצמו הרג להאדם אלא דינא אחריתי הוא דינא דכופר ולא דיינינן לי' דינא כל נפש דבעינן שיהרוג כל הנפש אלא אפילו מקצת נפש וע"כ החיוב מוטל על שניהם הראשון כלומר בעל השור הראשון שהכהו שור כדי להמית. ובעל השור השני ששורו בילבלו. תלי בזה אין תימר יש נזקין בכולו ר"ל אם שייך דין נזקין בשהרג את כל האדם אם תימר דשייך בזה ג"כ דין נזקין. וא"כ שניהן חייבין הראשון נותן נזקו דהא אפילו בהרג כולו מ"מ שייך דין נזקין. וע"כ משלם דין נזקין והשני משלם כופר דהא לענין כופר לא שייך הדין דכל נפש. אבל אין תאמר אין אנו דנין דין נזקין בשהרג כולו א"כ לפ"ז הראשון שהכהו כדי להמית הוי תשלומיו לא בתורת נזקין אלא בתורת כופר וממילא ב' כופרין לא מצינו בתורה. וע"כ ממילא השני פטור דהא הראשון הרגו אפילו בלא השני א"כ פשיטא דחיובא דכופר הוא על הראשון. אבל למ"ד נפשו של מזיק. א"כ צריך אתה לדון דינא דאדם שהרג את הנפש א"כ ממילא שניהן פטורין מכופר דהא הכופר הוא דחס רחמנא עליו אבל החיובא הוא מכח דדמי כאילו הוא הרג מכיון דזה כל חיובו הוא א"כ ממילא שניהן פטורין. אך א"ת דדיינינן דינא דנזקין בהרג כולו נהי דפטור מכופר אבל חיוב דנזקין חל על הראשון והרי זה כופרו ר"ל דפטור מכופר ע"כ הראשון נותן כופרו ר"ל דבדמי הנזקין כבר ניתן כופר. ובדפוס אמשטרדם גרסינן ניתן כופרו ביוד ולא בואו. והשני פטור א"ת אין נזקין בכולו שניהם פטורין:

פרק ה

הלכה א

רבב"כ בעי קומי ר"א מפני שהוא ספק כו' א"ל במועד הוא מתניתא. הפ"מ ז"ל מגי' באומד. וכתב שאי אפשר להעמיד כלל הגירסא במועד. ולא אבין מדוע לא נפרש בפשיטות בסיפא דמיירי במועד כמו שמבואר היטב בגליון. ובמהרא"פ מבאר כיון דבמועד משלם מן העלי' אפילו המזיק שוה חלק עשירית מן הניזק א"כ שוה הולד והפרה בהנזקין. מה שא"כ בתם דחיובו הוא מגופו אזלינן נמי בתר חלקו שיש לו בגופו. מה שא"כ במועד לא אזלינן בתר חלקו שבגופו. וכשהזיקו שניהם כל אחד משלם ח"נ:

הלכה ד

אמר ר' ירמי' הכל מודין בבית כו' הכל מודין בשדה כו' ע"ז פריך תמן תנינן המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ומסיק שם המשנה ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב אלמא מפורש דשדה דומה כמו בית. דלהת"ק א"צ לקבל עליו שמור והיינו דמסיק גדישים בשדה ככלים בבית והיכי קאמר רבי ירמיה דהכל מודין בשדה ע"ז משני ריבר"ב דמיירי במגדיש בשדה דמוסגר דאית לה מסגר לפיכך חשובה כבית:

הלכה ו

וכי יש לו רשות להפקיר נזקיו ברשות הרבים. פי' דבור ברשותו הוא בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו והאיך יכול הוא להפקיר נזקיו ברשות הרבים אמר רבי יוסי בר"ב תיפתר כר"י בר"י דאמר שלשה טפחים כצ"ל וכן גי' מהרא"פ ז"ל שהן סמוכין לרשות ר"ל לרשות הרבים כרשות הרבים הוא וכן היא בבבלי דף נ' ע"א עיי"ש:

ר' מנא בעי מהו שיעשה העומק כגובה. ר"ל אם היזק בגובה לכו"ע חייב אך אם נתקל בגובה והוזק בעומק מיבעיא ליה ובמס' ב"ק בבבלי דף נ' ע"ב פליגי בזה רב ושמואל. ומפרש התוס' ז"ל דבהוזק בגובה לכו"ע חייב. ולא נחלקו אלא בנתקל בגובה והוזק בעומק עיי"ש והכא מיבעיא לי' לר"מ:

הלכה ז

א"ר ינאי לתוכו בין שלפניו בין שלאחריו חייב. חוצה לו לפניו חייב לאחריו פטור כצ"ל וגי' מוכחת היא וכן גירסת מהרא"פ כצ"ל ופשוט הוא:

שמואל אמר בשהתריפו מחמת אוירו אבל אם נחבט בקרקעו חייב. כפי' בגליון בשם הרמב"ן ז"ל דבחבטה הוי ממונו כמו שור ולא בור. ע"ז מסיק ר"י ורשב"ל תריהון אמרין

אפילו נחבט בקרקעו פטור דרך נפילה פטרה תורה ר"ל כיון דהוי דרך נפילה פטרה תורה את הכלים. והירושלמי הזה מובא בשטמ"ק בדף נ"ג סוף ע"ב עיי"ש:

הלכה ח

שמואל אמר אווז ים עם אווז ישוב כלאים זב"ז אע"פ שדומין זל"ז משום דלא מצינו ב' מיני עופות בעולם לענין כלאים דהא כולהו עופות דיבשה הוי מין אחד דעופות. ע"כ קמ"ל שמואל דמצינן בעופות ג"כ כלאים וה"ד כגון אווז דים ואווז דישוב. וע"ז אמר ר' יוסי מתניתא לא אמרה כן אלא שור עם שור בר חמור עם חמור בר כלאים זב"ז הרי דמצינו מין אחד שיהי' כלאים כגון שור עם שור בר דווקא גבי בהמה ולא גבי עופות דבעופות לא מצינו כלאים במין אחד אף שחולקין בין יבשה וים:

רשב"ל אמר משנה שלימה שנה רבי וכן חי' ועוף כיוצא בהן. מילתא אחריתא הוא וגרסינן זאת במס' כלאים פ"ק ה"י לענין דקאמרינן שם אם נוהג כלל כלאים בעופות. קאמר ע"ז רשב"ל משנה שלימה שנה רבי חיה ועיף כיוצא בהם דנוהג בהם כלאים. אמר ר"י ואנא דאייתיתיה מן דבית לוי תרנגול עם פיסיוני כלאים זב"ז. והתם במס' כלאים מפרש דלמה למר ר"י מן דבית לוי ולא למד ממשנה שלימה עיי"ש:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ו

הלכה א

עד כדון בשהיתה גדורה מד' רוחות. פי' וכולן הי' שמירה פחותה שיכולין לעמוד ברוח מצוי' וא"י לעמוד ברוח שאין מצוי' ונפל איזה מחיצה ברוח שאינו מצוי' או חתרה פטור משום דסגי לשן ורגל בשמירה פחותה. אבל אם הי' גדורה מג' רוחות בשמירה פחותה שא"י לעמוד ברוח שאינו מצוי' ואחת פרוצה לגמרי ויצאת מהפרוצה. והגם דהג' מחיצות נפלו ג"כ ע"י רוח שאינו מצוי' וא"כ הוא פטור על היציאתה מרוח הפרוץ כיון דאפילו היתה גדורה נמי כבר היתה נופלת ע"י רוח שאינו מצוי' כמו הג' גדירות ואיהו אינו מחויב בשמירה מעולה יותר מדלת שיכולה לעמוד ברוח מצוי' וא"י לעמוד ברוח שאינו מצוי'. וקאי האיבעיא זאת על המשנה דגרסינן הכונס צאן לדיר ונעל בפני' כראוי ויצתה והזיקה פטור. והוא דהי' ע"י נפילת דלת ברוח שאינו מצוי' או חתרה. ע"ז מיבעיא עד כדון פטרינן בנפל הדלת בשהיתה גדורה מד' רוחות אבל אם לא היתה גדורה אך מג' רוחות ואחת פרוצה ונפלו הגדורות ברוח שאינו מצוי' ויצתה דרך הפרוצה אם יש לפוטרו דהא בלא"ה נפלו הגדורות ברוח שאינו מצוי' ואפילו אם הי' גדרה נמי הי' נפל

ויוצאת. ונמצא דאפילו בלא הפשיעה היתה יוצאת בלא"ה ע"י הרוח שאינה מצוי'. שמא פטור או דילמא כיון דסוף סוף היתה יוצאת אפילו מכח הפשיעה לחוד חייב. ע"ז פשיט נשמעיני' מן הדא נפל כותלו מקול הזועות מקול הרעמים אם עמד ובנאו. ובתוספתא גרסינן אם בנאה כצורכו ר"ל דבנאה מתחלה כצורכו פטור ואם לאו חייב כלום צריכה לא בשנפלו ג' כתלים בריאים ממנה ואינו יכול לטעון אפילו אם הייתי בונה כצרכו סוף סוף הי' נופל ע"י אונס מכל מקום חייב כיון דהי' נופל ע"י הפשיעה לחוד אפילו בלא האונס. וה"נ דכותי' דהגם דאפילו אם לא היתה פרוצה היתה נמי נופלת על ידי הרוח מכל מקום כיון דאפילו בלא הרוח נמי היתה יוצאת על ידי פשיעת הפירצה ע"כ חייב:

הלכה ב

ר"ה אמר בשנחבטה ע"ג עשבים אבל עמדה ורעת משלם מה שהזיקה כיון דעמדה אח"כ הוי כירדה כדרכה והזיקה כדמסיק. אבל עמדה ורעת משלם מה שהזיקה ירדה כדרכה והזיקה משלם מה שהזיקה. וע"ז פליג ר"י בר"ח ואמר דאותה השדה פטורה אפילו דעמדה ואכלה כדרכה אבל שדה אחרת חייבת וע"ז פליג ר"י ורשב"ל דאפילו דהלכה ואכלה שדה אחרת נמי פטורה עד שתצא מתוכה לר"ה ותכנס מר"ה לשדה אחרת. ושאל הגמ' אלא נפלה לגינה וירדה לתוך גינה אחרת מהו ר"ל דע"כ לא אשמעינן פלוגתייהו אלא דווקא שאכלה והלכה ואכלה בשדה זו ובשדה אחרת אבל אם לא אכלה בשדה זו שנפלה כלל אלא נפלה לגינה זו ולא אכלה כלל אלא עמדה והלכה בגינה אחרת ואכלה שם ע"ז מסיק הגמ' דזה אין נפ"מ דע"ד דר"י בר"ח דאמר אותה השדה פטורה. ר"ל אבל שדה אחרת חייבת וכא נמי חייבת. וע"ד דר"י ורשב"ל דינון אמרין אפילו רעת כל השדה פטורה גם כאן אפילו שלא אכלה בשדה הראשונה כלל. ג"כ פטורה. ואח"כ שאל הגמ' אלא נפלה למקום שראוי לירד. ירדה למקום שראוי ליפול [ובדין הזה נחלקו התוס' והראב"ד ז"ל מובא ברשב"א ז"ל דהתוס' ז"ל דף נ"ז ע"ב כתבו דבנפלה במקום שיכולה לירד חייב משום דהוי תחלתו בפשיעה. והא דקתני בסיפא ירדה ולא קתני נפלה כיון דמיירי במקום שראוי לירד אורחא דמילתא נקט וה"ה נפלה כיון שיכולה לירד עכ"ל ז"ל. והראב"ד ז"ל ס"ל דאפי' נבילה במקום שיכולה לירד נמי פטור] ע"ז אמר ריבר"ח היא מתניתין. אלא נפלה למקום שהיא ראוי ליפול ירדה למקום שראוי לירד [כן הגי' בכ"י שנמצא במדינת אקספארד על הפרקים הללו] וה"פ דריב"ח קאמר דמוכח כן ממתניתן דידן דע"כ נפלה דווקא במקום שראוי ליפול וירד למקום שראוי לירד דאל"כ יקשה רישא וסיפא כיון דרישא מיירי במקום הראוי ליפול למה נקט נפלה הול"ל רבותא אפי' ירדה וכן בסיפא דמיירי במקום שראוי לירד למה נקט ירדה

הו"ל למיתני רבותא יתירה דאפילו נפלה [כדמסיק בתוס' ז"ל] וכדמסיק דא צריכה לדא. ודא צריכה לדא. ר"ל דנפלה הו"ל לאשמועינן בסיפא. וירדה הו"ל לאשמיעינן ברישא [ולשון צריכה בירושלמי הוא דצריך לאשמועינן כדאיתא במס' מע"ש פ"ג חדא צורכה וחדא לא צורכה עיי"ש דפירישו דצורכה הוא דצריך לאשמועינן] עיי"ש כדמפרש ואזיל דא צריכה לדא שמשלם מה שנהנית פי' דהא דירד דסיפא הי' צריך לאשמועינן רבותא בהרישא דמשלם מה שנהנית. ודא צריכה לדא שמשלם מה שהזיקה. ר"ל נפלה דרישא הוי צריך לאשמועינן בסיפא דמשלם מה שהזיקה אלא ע"כ דמוכח ממתניתן דדווקא נפלה במקום שראוי ליפול וירדה למקום שראוי לירד אבל איפכא לא. והירושלמי הזה ראי' עצומה לשיטת הראב"ד ז"ל:

הלכה ד

חזקי' אמר בשמסר לו גחלת אבל מסר לו שלהבת פטור. ור"י אמר אפילו מסר לו שלהבת פטור משום דר"י לטעמי' דס"ל אשו משום חציו וחציו דחרש הן אבל לרשב"ל דס"ל משום ממונו מקשה הגמ' בבבלי למה פטור אלו מסר שורו לחשו"ק ה"נ דלא מחייב בתמי' ומשני שם רשב"ל בשם חזקיה ל"ש אלא שמסר לו גחלת וליבה. ופירש"י ז"ל דכיון דהחרש ליבה חרש עביד לי' ההיזק. והיינו דהבבלי מחלק בין שור לגחלת שור דרכו לנתוקי. אבל גחלת מעמיא ואזלא. וכל ההיזק הוא ע"י החרש. אבל הירושלמי אינו מחלק בין שור ובור לגחלת. וע"כ פריך הגמ' וקשיא ע"ד דחזקי' אילו מי שראה גחלתו ש"ח מגלגלת והולכת ואין כולה [כמו מכיבה] אותו שמא אינו פטור בתמי' ר"ל למה פטר בעל הגחלת וכי יפטר משום זה דמי שיראה הגחלת מתגלגל ביד החרש מחויב לכבותה ולא דמי לשור וכשלא יכבה יתחייב הרואה בתמיה והא באמת הרואה פטור וע"כ חייב הוא ולמה פטור בעל הגחלת כיון דנתלבה גחלתו יתחייב הוא. ומשני תיפתר בגחלת של הפקר וע"כ לא הוי ממונו. ומ"מ במסר שלהבת הפקר חייב משום דברי היזיקא. ור"י ס"ל אפילו בשלהבת הפקר נמי פטור. ובכ"י מאקספארד גרס אמרי תיפתר בגחלת של הפקר אמרי תיפתר בשלהבת של הפקר פי' דאמרי תיפתר אליבא דרשב"ל בגחלת של הפקר. ואמרי כמו אית דאמרי תיפתר בשלהבת הפקר אליבא דר"י אבל בשלהבת שלו חייב אפילו לר"י דס"ל משום ממונו ג"כ. ועיי' בתוס' ז"ל דף כב ע"ב ד"ה חציו עיי"ש ובזה נחלקו ר"י ורשב"ל דר"י ס"ל כיון דהפקר הוא פטור אפילו אשלהבת. אבל רשב"ל ס"ל דבשלהבת דברי היזיקא חייב. אבל גחלת דלא ברי היזיקא פטור עיי"ש בתוס' ז"ל הנ"ל:

פרק ז

הלכה א

יצאו עבדים שאין לך בהם אלא תשמיש ר"ל דקאי על ע"ע ועל עב"כ לא צריך מיעוטא דהוקש לקרקעות דכתיב והתנחלתם וגו' כדפירש"י ז"ל אלא ממעט גם ע"ע כמבואר בגליון הש"ס ונכון הוא:

ר"א שאל למה לא שנינו שמידת תשלומי כפל נוהגת בטוען טענת גנב בשותפין. צ"ל ובשותפין דחייב בכפל ופטור מדו"ה:

תני וגונב מבית האיש ולא מבית האשה ר"ל נכסי מלוג של אשה שגנב מן הבעל פטור מן הכפל. ע"ז פריך כל עצמו אין כתוב רעהו אלא בשואל ותימר הכין בתמי' הא בעל בנכסי אשתו שואל הוא ושפיר קרינן רעהו:

הלכה ג

אר"ז הדא אמרת דעד זומם אין נפסל בב"ד. אלא מעצמו נפסל פי' לא משעת הזמה נפסל ע"י ב"ד אלא למפרע הוא נפסל משעת הגדת עדותו ויליף לה ר"ז מההיא ברייתא דמובא בבבלי דף ע"ג היו שנים מעידין אותו שגנב כו' הוזמו עדי גניבה כו'. הוזמו עדי טביחה הוא משלם תשלומי כפל כו' א"ר יוסי בד"א בשתי עדיות אבל בעדות אחת עדות שבטלה מקצתו בטל כולו ע"כ הברייתא. ושקיל וטרי הגמ' מאי ב' עדות ומאי עדות אחת כו' בכת אחת בזה אח"ז ואר"י בכת אחת בזה אח"ז כי איתזום אטביחה איתזום נמי אגניבה מהיכי תיתי הך אלא לאו כו' בעדות אחת בב"א וסברוה דכו"ע תוכ"ד כדיבור דמי מאי לאו בהא קמיפליגי דמר סבר למפרע הוא נפסל וכו' ומ"ס מכאן ולהבא נפסל עיי"ש בפירש"י ז"ל דאי למפרע הוא נפסל ונמצא דבתוכ"ד נפסל ע"כ בטל גם עדות גניבה משא"כ אי מכאן ולהבא הוא נפסל לא בטל עדות גניבה דהא לא נפסל בתוכ"ד עיי"ש. והגם דקי"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. וכיון דבתוכ"ד נתבטל למה לא נתבטל גם עדות גניבה הוא משום דב' דברים הן וב' עדיות הוא. אך שהעיד בתוך כדי דיבור ב' פעמים ב' עדיות דהא ב' מעשיות הן מעשה הגניבה הי' ביום זה ומעשה הטביחה הי' ביום זה. אך שהעיד ב' העדות הללו בתוך כדי דיבור אחד זה אח"ז ע"כ אף שנתבטל עדות ממעשה זה לא נתבטל עדות ממעשה זה. משא"כ אי הי' פסול עדות במעשה אחד נתבטל מעשה השני משום דהי' בתוכ"ד אחד [ועיי' בתוס' הרי"ד שמבואר זה בשם האחרונים ז"ל] וע"ז אמר ר"ז דמברייתא הזאת מוכח דלמפרע הוא נפסל ומפרש הברייתא דר"י בשתי עדות ובעדות אחת כמו אוקימתא דבבבלי דמיירי בעדות אחת בב"א וכדמסיק דהוא פתר לה בהתראה אחת כן גי' המהרא"פ ז"ל ומוכח הוא ומסיק

ותני כן מפורש בברייתא אחריתי שמבואר כן בדברי ר' יוסי בד"א בשתי עדיות ובשתי התריות אבל בעדות אחת ובהתרייה אחת כל עדות שבטלה מקצתו בטלה כולה. פי' בהתרייה אחת דהיא בב"א ומסיק ומפרש מהו עדות שבטלה מקצתו בטלה כולו היו עומדין ומעידין עליו בעשרה בניסן שגנב שור באחד בניסן וטבח ומכר בעשרה בניסן הוזמו בחמשה עשר בניסן כל עדות שהעידו מב' בניסן כן הגיר' במס' מכות פ"ק ה"ד עד חמשה עשר בניסן למפרעה הרי אלו פסולות. אלמא דמוכח מכאן דלמפרע הוא נפסל דאי ס"ד מכאן ולהבא הוא נפסל. א"כ המעשה דגניבה דלא איתזום לא איתזום דאפילו דהי' בתוכ"ד אחד מ"מ כיון דב' מעשיות הן וב' עדיות הן. אך דהעידו ב' עדות ב' פעמים בזה אח"ז בתוכ"ד אחד. לא נתבטל עדות דמעשה זה משום עדות השני מפני שהי' בתוכ"ד אחד א"ו דלמפרע הוא נפסל וע"כ נתבטל העדות דמעשה זה משום העדות השני שהי' פסול אז משום דביטול העדות משום פסול נתבטל מעשה השני שהעידו עליו בתוכ"ד כמו שיטת הבבלי וכמו שפסק בחו"מ סי' נ"א בהגה. דאם נתבטל ענין אחד משטר לא נתבטל כל השטר וכתב הסמ"ע ז"ל דווקא בנמצא קרוב או פסול לענין אחד בטל השני משא"כ כשנתבטל משום ד"א לא נתבטל ענין אחד משום ענין השני וא"כ מוכח דע"כ למפרע הוא נפסל. ושיטת הירושלמי דלא נחלקו ת"ק ור' יוסי בזה ור' יוסי מפרש דברי הת"ק. א"נ דנחלקו בתוכ"ד כדיבור דמי כדאיתא בבבלי. וע"ז אמר רבב"מ תיפתר במעידין עליו בכרך אחד. ולית שמעית מינה כלום. פי' דלא כציור שלך דמעשה הגניבה הי' באחד בניסן ומעשה הטביחה בי' בניסן והי' ב' מעשיות ז"א אלא דהי' הגניבה והטביחה בב"א. כדאיתא במס' ב"מ דף ל"ז תיבת כרך אחד להוראת שהיו בב"א ממש. וע"כ כשהעידו על הגניבה ועל הטביחה הוא מעשה אחד ולא ב' מעשיות. ע"כ כשנתבטל על הטביחה נתבטל כל המעשה דעדות שנתבטל מקצת מעשה בטלה כל המעשה. אבל אם הי' ב' המעשיות בב' זמנים כל אחד בפני עצמו לא נתבטל ענין אחד מפני חבירו כיון דלא נתבטל הענין משום פסול עדות דעד זומם מכאן ולהבא נפסל. ע"ז מסיק רבב"מ ראי' לדבריו ותני כן דע"כ הדין כן דע"כ הך ברייתא מיירי בכרך אחד שגנב וטבח אז דווקא כשהוזמו על הטביחה הוזמו על גניבה. הי' הראשונים והן האחרונים קאי על ג' שני חזקה הוזמו בראשונה אין בכך כלום ר"ל שהוזמו על שנה ראשונה ממילא למפרע הוא נפסל וכשהעיד אח"כ על שנה הב' כבר היה פסול. בשני' הרי יש כאן עדות שנה ראשונה בג' הרי יש כאן עדות מב' שנים הראשונים. והיכי דמי ר"ל והיכי מיירי הך ברייתא דלא תסתור להההיא ברייתא הראשונה דהא מברייתא הזאת מוכח דלא נתבטל העדות של שנה ראשונה ושני' כשהוזם על השלישי. ובברייתא הראשונה מוכח דנתבטל

עדות הגניבה כשהוזם על הטביחה. אך אם במעידין עליו בכרך אחד אית ש"מ כלום כאוקימתא דילי ניחא לא אתא דא ר"ל הברייתא השני' אלא ע"י עדות סגיא דהא כאן ליכא למימר בכרך אחד דהא כל שנה ושנה היא בפ"ע והוי כל שנה ושנה ענין בפ"ע ואך שהעידו ג' פעמים בב"א ג' עדיות וע"כ כשהוזם על השלישי לא נפסל למפרע וע"כ לא נתבטל עדות. דענין אחד בשביל העדות חבירו שנתבטל כיון דלא הוי פסול עדות כאן. משא"כ הברייתא דלעיל דמיירי בכרך אחד הגניבה והטביחה והעדותן הוא על מעשה אחד וחד עדות הוא ולא חשיבי שהעידו שלשה עדיות שלשה פעמים זה אחר זה ע"כ נתבטל עדות גנבה בהזמת עדי טביחה ועיי' בתוס' הרי"ד ותמצא טעם בע"ה:

הלכה ד

ר' יוסטא בי ר' מתון שאל הפודה כלכלה מן הגיזבר ר"ל המקדיש כלכלה ופדה אותו מן הגיזבר מהו שיטבל למעשרות אם המקדיש הפודה חשוב כלוקח מחדש לענין מקח שקובע למעשרות. ע"ז התיב רשב"ל והתנינן גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר כמה דאת אמר מקדיש אינו כמוכר [דאל"כ מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים] ודכוותה הפודה אינו כלוקח ולא פירש רשב"ל טעמא דמילתא מפני מה לא חשוב מכר. ע"ז מפרש הגמ' מילתי' דרשב"ל מה כונתו בזה ומסיק הגמ' מילתי' דרשב"ל אמרה מכירה כפדיון דלאו משום זה אמרינן דהפודה אינו כלוקח משום דלא הוי מכר אלא אדרבה מכירה דהקדש הוא כפדיון אמר ראוי הוא לפדותו ולאוכלו ר"ל דרשב"ל אמר משום דראוי לפדותו ולאוכלו ופדיון אינו חשוב מקח חדש אלא שלו הוא פריק וע"כ לא הוי חשוב מכירה דכמו דהפדיון אינו חשוב מקח כמו כן לא חשוב מכירה משום דראוי הוא לחזור אצלו הכלכלה ולא צריך קנין מחדש אלא כמו פודה משכנו ע"כ לא חשוב מכירה משום דראוי הוא לפדותו ולהחזירו אצלו בלא קנין חדש [עיי' בתוס' הרי"ד שמבואר שם דבמס' ב"ק דף ס"ט ע"ב ס"ל לרבא כן דהבעלים הפודים דמוסיפין חומש אוקמי' רחמנא ברשותו לענין פדי' דאמינא דדידי' הוא פריק דקרי' רחמנא מעשרו אפילו דהוי ממון גבוה. וכן קרי' רחמנא ביתו אם המקדיש יגאל את ביתו] והא דקאמר רשב"ל דפודה אינו כלוקח משום דלא חשוב מכר הוא משום דר' יוסטה בר ר' מתון שאל על פדיון הכלכלה. אם חשוב מקח. ע"ז השיב לו רשב"ל ראי' ממתניתין דחזינן דמקדיש אינו כמוכר. וע"כ הפודה אינו כלוקח אבל באמת הוא אדרבה מפני מה לא חשוב מכר הוא משום דפודה אינו כלוקח וממילא ראוי הוא לפדותו ולאוכלו בלא קנין חדש. ועיי' בתוס' הרי"ד:

הלכה ה

ר"ז בעי מכר' חציין מהו פי' דבמתניתין דתנינן חוץ מאחד ממאה שבו פירושו דבכל הבהמה שיור לנפשו חלק אחד ממאה ואינו מבורר חלק ש"ז ושל זה. נמצא דלא מכר אפילו אבר אחד בשלימות דהא שייר לנפשו חלק בכל אבר ואבר. אבל אם מכר חצי בהמה נמצא דמכר לכל הפחות חלק אחד מן הבהמה בשלימות אפשר דבזה משלם דו"ה. ע"ז פשיט לי' מברייתא דמפורש דאפילו מכר חלק אחד בשלימות אך דשייר אבר אחד ג"כ אינו משלם ארבעה וחמשה. ומתורץ קושית גליון הש"ס:

הלכה ז

תני אין מגדלין תרנגולין בירושלים מפני הקדשים וכהנים בכל א"י מפני הטהרות יכול אף בירושלים כן. ר"ל דהא דתנינן אין מגדלין תרנגולין בירושלים מפני הקדשים היינו משום ישראלים אבל בכהנים א"צ לטעמא דמפני הקדשים אלא מפני הטעם דטהרות דשייך בכהנים בכל א"י וכן בירושלים או ייבא כיי דמר ריב"ל ירושלים הבנוי' וגו' עיר שמחברת ישראל זל"ז. וע"כ בירושלים כל ישראל מחוברין בחיבור אחד דכולם אין מגדלין בירושלים משום טעם אחד משום הקדשים:

פרק ח

הלכה ה

תני והעדים אמרו מעידין אנו באיש פלוני שסימא את עין עבדו והפיל את שינו שכן הרב אומר ונמצא זוממין משלמין לעבד כו' והוא הסיפא מעידין אנו באיש פלוני שהפיל שן עבדו וסימא את עינו שהרי העבד אומר כן. ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לרב. ופריך הגמ' מן אהן עובדא ר"ל מן איזו עובדא אמרי כן. משום דקשה על הסיפא כקושית הבבלי דמי כולה עבד לרב בעי שלומי. בשלמא ברישא מוקמינן שפיר בג' כיתות דאתו בי תרי ואמרי שינו והדר עינו ואתו בי תרי מציעא יאמרי עינו והדר שינו ולא אתכחשי מציעא דהא דינא כוותיהו פסקינן ונמצא דכשהוזמו משלמי דמי עין לעבד ולא הוי עדים שהוכחשו ולסוף הוזמו דפטורין משום דקמאי איתכחשו מציעא לא איתכחשו כלל דדינא כוותיה פסקינן דיש בכלל מאתים מנה כדאיתא כ"ז בבבלי. אבל סיפא קשה דאמאי משלמין דמי עין לרב דמי כולה עבד בעי שלומי ואי דמוקמינן בסיפא ג"כ בג' כיתות דקמאי אמרי עינו והדר שינו ואתו מציעא ואמרי שינו והדר עינו ולבסוף הוזמו מציעא א"כ הוי עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו דפטורין כשיטת אביי [ובבבלי מוקי רבא ג"כ הסיפא כן ומדייק מזה דעדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין ואביי פליג שם

עליו] ע"כ פריך מן איזה עובדא הי' שהעידו כן ע"ז אמר ר' נסה וינון דמרון כן מעידין אנו על איש פלוני שנכנס אחת ידו שלם ויצא חבול בשתים [תפס לשון המשנה במס' שבועות דף פ"ז דהדין תורה הממ"ח ע"ה] ולפ"ז העבד אין ה"נ דיצא לחירות אבל לא משלם הרב דמי עין דשמא הי' ביחד אי נמי בתחלה עינו והדר שינו וכשהעידו הם דמתחלה שינו והדר עינו לא נתכחשו מן קמאי דהא הקמאי אין יודעין מה הי' בראשונה. וע"כ כשהוזמו משלמין דמי עין לרב דהא יוצא לחירות בראשונה ונותן לו דמי שני'. כדמסיק הפירוש ע"ז דנפ"מ בעדותן לשלם ממין להעבד דהא קי"ל יוצא בראשונה ונותן לו דמי שני' אבל דמי כולה עבד לא בעי לשלומי דהא יוצא לחירות ע"י עדות הראשונה שנכנס ת"י שלם ויצא חבול בשתים אך לענין חיוב הפרעון להעבד לא הי' שום עדות זולתם:

הלכה ח

אמר ר"א בהן שהוא כלאו מתניתא אבל בהן שהוא כהין פטור. פי' דהא דתני ברישא חייב דווקא בהן שיכולין לפרשו כלאו דקאמר בלשון תמי' כדאיתא ברש"י ז"ל ותוס' ז"ל דף צ"ג ע"א דבנזקי גופו כיון שיש צד מקום לפרש ההן שלו כלאו אנו מפרשין אותו ללאו משא"כ בנזקי ממונו עיי"ש בסוגיא. אבל בהן שהוא כהין ר"ל דאין שום מקום לפרש ההן שלו כלאו אלא הן פשוט וברור. ובל"ס שמתרצה פטור. מילתי' דר"א משום פגם משפחה ר"ל דאיתא בשטמ"ק ז"ל ב' טעמים על הא דפגם משפחה דאיתא בבבלי דף כ"ג טעם א' הוא משום דלאו כל כמיני' למחול. וטעם ב' דאמרינן דמשום פגם משפחה לא גמר למחול בלב שלם והנפ"מ בזה אם באמת צריך לשלם לכל המשפחה הבושת. אם אינו צריך לשלם להמשפחה הבושת והתשלומין שייך לו ע"כ בידו למחול התשלומין ואך דאמרינן דמשום פגם משפחה אינו רוצה למחול. אבל אם התשלומין של בושת שייך להמשפחה ע"כ אין בידו למחול התשלומין שאינו שייך לו וע"כ אין רשות להחובל להחבילו. ועי' במס' כתובות דף ס"ו ע"א דא"ל רבינא לרב אשי א"מ בייש לעני בן טובים דאיכא זילותא לבני משפחה ה"נ דיהבינן להו בושת עיי"ש וע"כ קאמר דלר"א דס"ל דאם הי' הן כהין גמור ופשוט וברור דמוחל פטור ע"כ אית לי' דהחילוק בין רישא לסיפא הוא משום פגם משפחה לפיכך הוי נפ"מ בין רישא לסיפא בכונתו דברישא בהן שהוא יכולין לפרשו כלאו מפרשינן לי' ללאו ואמרינן כונתו ללאו משום פגם משפחה. אבל בסיפא מפרשינן כונתו להן. אבל אם אין שום משמעות לפרש כונתו ללאו גם ברישא פטור דהא בידו למחול התשלומין. אבל רשב"ל ס"ל בהן שהוא כהין מתניתא ר"ל אפילו אמר הן פשוט שאין מקום לפרשו כי אם להן פשוט ובודאי ניחא לי' ומוחל התשלומין מ"מ

חייב דלא כר"א דס"ל דמשום דמפרשינן ללאו ז"א דאי הי' מקום לפרש כונתו ללאו גם בממון הי' חייב כיון דאפשר לפרש ללאו אין לו רשות לקרוע כסותו. אלא ע"כ דמיירי כל המתניתין בהן פשוט ומחל בלב שלם וע"כ פטור בסיפא והא דחייב ברישא היא משום דאפילו מחל בלב שלם בל"ס לאו כל כמיני' למחול התשלומין. וכיון דאין בידו למחול התשלומין ששייך לקרובים ע"כ לא הי' לו רשות לחבול כל עיקר דחלק המשפחה מי התירו וע"כ אין בידו למחול על החבלה ולא חל המחילה כל עיקר וכהני ב' סברות דאיכא בשיטה מקובצת ז"ל:
הדרן עלך פרק החובל:

פרק ט

הלכה א

ר' יב"א בשם ריב"ל משום ישוב א"י. הסוגיא זאת כפולה. במס' גיטין פ"ה ושם הגי' מדויקת יותר. ופירש הא האמירה פי' הרא"ש ז"ל בפ' מצות חליצה הא האמירה כלומר שיכול להיות עיי"ש:
אלא בנה במקום שאין ראוי לבנות כו' רב אמר שמין לו אלא שמערימין עליו לכנס שם בימות החמה ובימות הגשמים. פי' מהרא"פ ז"ל דמערימין על בה"ב שיכנס לדור שם וע"כ גלי אדעתי' דניחא לי'. א"ל הא תניתה שמין לו וידו על התחתונה ול"ל להערים על הבע"ב:

הלכה ג

רבי יודן לא נחת לבית וועדא כו'. הסוגיא הזאת נתבארת יפה בע"ה במס' גיטין פרק ה' עיי"ש בדברינו:

הלכה ה

תני הנותן מעות לחבירו ליקח לו חיטין ולקח לו שעורין אם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותירו לו. ותני חורן אם פיחתו פיחתו לו אם הותירו הותירו לשניהן פי' הותירו הוא דנתן לו אחת יתירה כדמוכח במס' דמאי פ"ו. מ"ט דר' יודן שלא נתכוין המוכר לזכות אלא להלוקח כצ"ל וכן מפורש במס' דמאי פ"ו דנחלקו בזה בתוספתא ר' יהודא ור' יוסי דר' יהודא ס"ל דבלקח לשם חבירו סתם וחבירו לא עשו שליח אם נתן לו אחת יתירה דס"ל לר' יהודא דשייך להלוקח מ"ט דר' יהודא דלא נתכוין המוכר לזכות אלא ללוקח. ור' יוסי ס"ל דלא נתכוין המוכר לזכות אלא לבעל המעות ופריך שם למה נוטל הלוקח חלק מחצה בהיתרון. ומשנה ע"י מעותיו ש"ז וע"י רגליו ש"ז שניהן חולקין עיי"ש

בדברינו היטב והא דלר"י לא אמרינן ג"כ דיזכה חצי בעל המעות דנימא ע"י מעותיו ש"ז יזכה החצי ז"א דמהכ"ת עולה על המוכר ע"ד לזכות לבעל המעות דהא הוא אינו יודע אם יש כאן כלל בעל המעות אחר. משא"כ לר' יוסי דס"ל דלא נתכוין המוכר לזכות אלא לבעל המעות אבל כיון דהמוכר קבל הנאה מן הלוקח שהוא לפניו דהא הי' בידו לקח מאיש אחר ע"כ הוסיף אחת יתירה שיהא גם עבור הלוקח וז"פ. ובזה יתבאר הסוגיא דידן בע"ה דמביא ב' ברייתות ברייתא ראשונה דתני דשייך להלוקח וברייתא אחרונה דשייך לשניהן ומפרש הגמ' תחלה הברייתא ראשונה ואח"כ הברייתא אחרונה. והתחיל הברייתא הראשונה מ"ט דר' יודן שלא נתכוין המוכר לזכות אלא להלוקח כדגרסינן מפורש במס' דמאי פ"ו ופריך ולמה אין חולק עמו ר"ל שיטול גם בעל המעות חצי חלק דנימא ג"כ ע"י מעותיו ש"ז וע"י רגליו של זה שניהן חולקין. ומשני שאסור להנות מחבירו דהא הוא שייך הכל לחבירו הלוקח דהא המוכר לא עלה על דעתו לזכות להבעל המעות כלל ע"כ לא יכול לטעון להלוקח דהא ע"י מעותי הגיע לך זאת ז"א דעכ"פ הרי שייך לחבירו ואסור ליהנות בדבר של חבירו. ופריך מעתה כיון דקאמרת לא נתכוין המוכר לזכות אלא להלוקח שהוא לפניו ולא עלה על דעתו שיזכה הבעל המעות מעתה אפילו אמר לו ליקח חטים ולקח לו חטים היכי שייך הכל לבעל המעות כשהוסף לו אחת יתירה לא נתכוין המוכר לזכות אלא לבעל המעות בתמי' ובשעה שאמר ליקח חטים ולקח שעירים לא נתכוין מוכר לזכות אלא ללוקח וקיים מה בידו בתמי' פי' מנא לן למימר כן דהמוכר נביא הוא כשלא משנה הלוקח מדעת המשלח לא נתכוין אלא לזכות להמשלח בעל המעות. וכשמשנה נתכוין לזכות להלוקח. ע"ז השיב ר' נסא בשעה שקיים שליחותו לא נתכוין המוכר לזכות לבעל המעות לא קיים שליחותו נתכוין לזכות ללוקח. פי' דלא כדקס"ד דבשעה שקיים שליחותי' לא נתכוין המוכר אלא לזכות לבעל המעות ולמעט ללוקח ז"א אלא דלעולם המוכר לא ידע אך מהלוקח לבד ומתכוין לזכות להלוקח ולא דקמכוין דאינו מזכה אלא להלוקח ז"א אלא דהמוכר אינו מכוין כלל למעט לזה אלא דמתכוין לזכות סתמא למי שלוקח ממנו ולא מתכוין כלל דלא יזכה אחר אלא זה ולא מתכוין כלל למעט אחר אלא מתכוין לזכות למי שקונה ממני דהיא הלוקח שהוא לפניו ואפילו בשעה שקיים שליחותו לא נתכוין לזכות לבעל המעות. ובשעה שלא קיים שליחותו נתכוין לזכות להלוקח ולא נתכוין למעט בעל המעות ז"א דבשעה שקיים השליחות לא נתכוין לזכות להמשלח ולמעט להלוקח ובשעה שאינו מקיים השליחות לא נתכוין למעט המשלח אלא דהוא מתכוין לזכות להלוקח שהוא לפניו סתם ע"כ ממילא כשקיים השליחות זכה המשלח ממילא דשלוחו הוא ושלוחו

של אדם כמותו. וכשלא קיים השליחות נמצא דאינו שליח שלו זכה ממילא הלוקח דנתכוין למכרו סתם עד כאן מפרש הגמ' הברייתא הראשונה דאין חולק עמו. והשתא מפרש הברייתא השני' לר' יוסי דס"ל לא נתכוין המוכר אלא לזכות לבעל המעות ולמה חולק עמו ר"ל למה ס"ל התנא הזה דחולק עמו הלוקח. ע"ז קאמר אמר פי' דהמוכר אמר הואיל ובאת לי הניי' מתחת ידו ר"ל הואיל ובא להמוכר הנייה ע"י הלוקח דהא הלוקח שביק כו"ע ולקח אצלו ע"כ אף הוא חולק עמו. וכאן מבואר הטעם דאיתא במס' דמאי ע"י מעותיו של זה וע"י רגליו של זה שניהן חולקין. והכא מבואר דהמוכר מזכה מחצה להלוקח בשביל רגליו דבאת לו הנייה מרגליו ש"ז. התיב ר"ש ב"ב קומי ר' יוחנן והתנינן אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך עצמו אין לו בכסות אשתו ובניו. וא"כ קשיא ה"נ לימא מי הודיעו למוכר הכסות שהקנה הכסות לאשתו ובניו א"ו דאמרינן דלא נתכוין המוכר אלא לזכות לאשתו ובניו ולמה קאמרינן הכא דנתכוין להלוקח לחוד וקושיא זו פרכינן גם בבבלי דף ק"ב ע"ב. ע"ז משני א"ל עלת על דעתו לומר בכסות אשתו ובניו בתמי' דודאי אנן סהדי שאין דעתו להקדיש אלא נכסיו אחרים אבל לא מה שמיחד עבור אשתו ובניו וכן משני בבבלי. ע"ז פריך והתנינן ערכי עלי כיון שאמר ערכי עלי לא קבע לעצמו אלא נ' סלע בתמי' בשלמא מקדיש נכסיו אין עליו חוב אלא מה שנמצא מנכסיו הוא שייך להקדש ע"כ אין דעתו על כסות אשתו ובניו משא"כ ערכין כיון דאמר ערכי עלי הרי החוב מוטל לשלם דמי שוויו ומגבינן מנכסיו וב"ד יורדין בנכסיו ומגבינן החמשים סלעים בע"כ מכל מה שימצא בנכסיו ואין שואלין את דעתו אם מסכים על חפץ זה למכרו או לא מסכים ואם לא יספיק חפץ זה מוכרין הכל ואך מסדרין כסידור בע"ח מה להניח לפניו וכל המותר יגבו ומוכרין עלי הנ' סלעים ואין תלוי הדבר בדידי' הכי האומר ערכי עלי לא נקבע החוב אלא בנ' סלעים כסף מזומן כמפורש בתורה בתמי' הא אם אין לו סלעים מזומנים ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין נכסיו בע"כ על הסך נ' סלעים. והיכי שייך דאין דעתו על כסות אשתו ובניו האם בדעתו הדבר תלוי. ומשני דאין ה"נ דהאומר ערכי עלי ע"מ שלא לסדר מה שעל אשתי ובני. וכן אמר ר' נסא בשם רבב"ח האומר ערכי עלי ע"מ שלא לסדר מחפץ פלוני אין מסדרין לו מאותו חפץ ורשות בידו להעריך דאם אין לו סלעים מזומנים וירדו ב"ד לנכסיו לסדר לא יסדרו מחפץ פלוני ואנן סהדי שבדעתו שלא לסדר מכסות אשתו ובניו:

פרק י

הלכה א

רב אמר יורש כמשועבד כשם שאין מלוה בעדים גובה ממשועבדין כך אינו גובה מיורשין שמואל אמר דאקני אינו גובה ממשועבדים הא מבני חרי גבה. פי' דהירושלמי ס"ל דליכא למ"ד דדאקני לא גבי מיורשין. וכן ס"ל לזעירא חברין ב"ב דף קנז ע"ב עיי"ש [ולפיכך מדייק בבבלי כו"כ פעמים דאקני קנה והוריש למה להאריך ולפרוט במקום הזה לוקח ויורש א"ו משום דיש סברא לחלק] וע"כ שמואל בהאי מימרא הוא בר פלוגתא על ההיא מימרא דרב. דרב ס"ל יורש כמשועבד ואתא מימרא ההיא דשמואל ופליג עליו וס"ל דאקני אינו גובה ממשועבדין [והא דמסיק הא מב"ח גובה הוא שיגרת הלשון דמובא כן במס' ב"מ כדרך הש"ס הזה] ובדאקני ליכא למ"ד דאינו גובה מיורשין אלמא דלשמואל יורש אינו כמשועבד. ע"ז קאמר ולית היא פליגא על רב דרב אמר יורש כמשועבד כו' כו'. לכאורה הי' נראה דהגי' מהופך והא דגרסינן פתר לה בשירשו קרקע לתרוצי על רב ואח"כ גרסינן פתר לה בשהניח לפניהם גוף הגזילה לתרוצי אליבא דשמואל. הוא מהופך. דפתר לה בשהניח לפניהן קרקע הוא לתרוצי אליבא דשמואל. והפתר לה בשהניח לפניהן גוף הגזילה הוא לתרוצי אליבא דרב. אבל יש לקיים הגי' כמ"ש ממש. וה"פ לית היא פליגא על רב בניחותא ר"ל דהיא סייעתא לרב ממתניתן דידן. וכן איתא לפעמים בירושלמי ולית היא פליגא בניחותא וכן פירש הרשב"א ז"ל במס' גיטין פ"ג ר"ל בניחותא דמביא ראיי' ממתני' להאי מ"ד ואח"כ מדחה הגמ' דאין ראי' עיי"ש. וה"נ ה"פ דלית היא פליגא על רב בניחותא ר"ל דמתני' מוכח כרב דלפיכך פטורין היורשין מלשלם כשאכלום [כאוקימתא דרבא בבבלי דף קי"א ע"ב] ואינן חייבין לשלם בשביל אביהן אך בדבר שיש בו אחריות דהיא דבר מסויים בשביל כבוד אביהם וכרשב"ל דמוקי הא דתני ואם הי' דבר שיש בו אחרות הוא שהניח גוף הגזילה אבל בלא"ה לא. ע"כ הוא משום דהיורש כמשועבד דמלוה ע"פ אינו גובה מיורשין. ע"ז מדחה הגמ' דמזה אין ראי'. פתר לה בשהניח לפניהן קרקע. ר"ל דפירוש המתניתן הוא כר' יונתן דמוקי הא דתני ואם הי' דבר שיש בו אחריות חייבין לשלם דהניח לפניהן קרקע. הרי דאדרבה מוכח מכאן דאין יורש כמשועבד ומלוה ע"פ גובה מן היורשין. וע"ז מסיק דלפ"ז לית היא פליגא על שמואל דס"ל דאין יורש כמשועבד ר"ל דלפ"ז הוי ראי' לשמואל ממתניתן ע"ז מדחה ג"כ פתר לה בשהניח לפניהם גוף הגזילה והוא כאוקימתא דרשב"ל. אבל בשירשו קרקע אין חייבין לשלם דמלוה ע"פ אינו גובה מהיורשין ומאוקימתא דר' יונתן אין ראי' לרב ומאוקימתא דרשב"ל אין ראי' לשמואל: